ВЫДАННЕ АСВЕТНІКАЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

НАСТАЎНІЦКАЯ газета

№ 19(5201)
Чацвер,
15 лютага
2001 года

Выходзіць з 20 снежня 1945 года

Кошт у розніцу — 48 руб.

Актуаліі

Рэлігійны рэнесанс і духоўны вакуум

Дэструктыўныя таталітарныя секты і культы, якія імкнуцца ў школу, іх высокая актыўнасць, а таксама пэўная папулярнасць у маладзёжным асяроддзі ствараюць у грамадстве праблемы. Трагічныя развязкі падобных захапленняў сведчаць аб неабароненасці людзей, і асабліва моладзі, ад такіх рэлігійных спакусаў. Гэтай праблеме на мінулым тыдні было прысвечана выязное пасяджэнне Пастаяннай камісіі па адукацыі, культуры, навуцы і навукова-тэхнічнаму прагрэсу Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь. Разам з дэпутатамі ў рабоце камісіі прынялі ўдзел работнікі Міністэрства адукацыі і прадстаўнікі Экзархата на чале з Мітрапалітам Мінскім і Слуцкім Філарэтам, патрыяршым экзархам Усяе Беларусі.

Размова ішла аб унясенні змяненняў і дапаўненняў у Закон “Аб адукацыі ў Рэспубліцы Беларусь” у сферы ўзаемін царквы і школы, Царквы і адукацыі. Тэму дыскусіі яе ўдзельнікі падчас сустрэчы значна пашырылі і канкрэтызавалі да праблемы, сёння надзвычай актуальнай — інтэграцыі тэалогіі (багаслоўя) і рэлігіязнаўства ў сістэму свецкай адукацыі на Беларусі.

Рэлігійная актыўнасць насельніцтва павялічваецца. Сёння ўсе мы з’яўляемся сведкамі ўзрослай цікавасці адукаванага грамадства да рэлігіі з аднаго боку, падкрэсліў ва ўступным слове, адкрываючы пасяджэнне, старшыня камісіі Ігар Васільевіч Катляроў, а з другога — адначасова ў наяўнасці нізкі ўзровень рэлігійнай свядомасці як вынік атэістычнай адукацыі і выхавання ў папярэднія дзесяцігоддзі.

70 гадоў панавання атэістычнай ідэалогіі, сцвярджалі ўдзельнікі дыскусіі, пазбавілі чалавека і грамадства маральных крытэрыяў і стварылі рэальную пагрозу маральнага адзічэння, духоўнага крызісу. Адны каштоўнасці знішчаны, другія яшчэ не сфарміраваны. У часткі дзяцей няма аўтарытэтаў, для іх не існуе традыцый, яны не паважаюць старэйшых. Падае статус сям’і, павялічваецца колькасць дзяцей-сірот і сацыяльных сірот — сірот пры жывых бацьках. Пасля Вялікай Айчыннай вайны ў Мінску быў толькі адзін дзіцячы дом, а сёння яны ёсць у кожным раёне сталіцы. Маладзее злачыннасць. Маладзёжнае асяроддзе пашкоджана страшэннымі “вірусамі” наркаманіі і СНІДу. Тэлебачанне прапануе антыснідаўскія праграмы, якія за мяжой даўно забаронены, бо наносяць толькі шкоду. Словам, у краіне стварыўся глыбокі духоўны вакуум, які тэрмінова неабходна запоўніць. Чым? І як? Вось пытанне.

— І пра гэта патрэбна біць у званы, крычаць на ўсю моц! — занепакоена гаварыў Мітрапаліт Мінскі і Слуцкі Філарэт. — Грамадства, моладзь у небяспецы! “Ну, што ж, Царква?” — чуем мы ў свой адрас галасы. Але гэта не значыць, што сёння афіцыйная навука педагогіка не можа нічога зрабіць і не робіць. Яна можа і робіць. Паміж экзархатам і Міністэрствам адукацыі наладжана плённае супрацоўніцтва, існуе пагадненне, створана і працуе каардынацыйная камісія. Аднак гэтага сёння мала. І каб і надалей эфектыўна развіваць гэтае супрацоўніцтва паміж Царквой і школай (сістэмай адукацыі) неабходна распрацаваць і мець грунтоўную прававую базу.

Хрысціянскі светапогляд з’яўляецца магутным фактарам, які фарміруе грамадскую свядомасць. Сістэму адукацыі, лічыць Уладыка, неабходна вярнуць да абсалютных духоўных каштоўнасцяў.

Дзяржава, зацікаўленая ў сацыяльнай стабільнасці, у клопаце пра чалавека не можа быць праціўнікам рэлігійна-маральнага ідэалу, народжанага традыцыйнымі хрысціянскімі канфесіямі, падкрэсліў ён. Патрэбна ўдасканаліць і карэкціраваць заканадаўчую базу, якая быццам бы ўскосным чынам працягвае абараняць атэістычны накірунак. А гэта пэўным чынам ускладняе сітуацыю. На жаль, у распрацоўшчыкаў законапраектаў дагэтуль няма, на наш погляд, канчатковага разумення сутнасці рэлігійнай матывацыі дзейнасці людзей. Спавяданне імі сваіх рэлігійных перакананняў немагчыма спыніць ніякімі мерамі, у тым ліку забароннымі. У наш час рэлігійнага рэнесансу асабліва актуальна будаваць менавіта партнёрскія адносіны з традыцыйнымі для Беларусі канфесіямі.

Паступова з маральна-эмацыянальнага дыскусія была праведзена ў юрыдычны аспект.

Пазнаёміўшыся з праектам Закона “Аб унясенні змяненняў і дапаўненняў у Закон Рэспублікі Беларусь ”Аб адукацыі ў Рэспубліцы Беларусь", які ў хуткім часе будзе абмяркоўвацца ў парламенце, прадстаўнікі духавенства лічаць, што ў ім не надаецца ніякай увагі рэлігійнай сістэме адукацыі і выхавання, яе быццам бы не існуе, што артыкул 1 главы 1 Закона можа ўключаць абмежаванні па рэалізацыі богаслужбовай дзейнасці ў сістэме дзяржаўнай адукацыі, але ён не павінен ствараць забароны на адукацыйную і выхаваўчую дзейнасць традыцыйных цэркваў. Асаблівым чынам павінна рэгламентавацца адукацыйная дзейнасць традыцыйных рэлігійных аб’яднанняў у недзяржаўнай сферы адукацыі. Тут патрабуецца распрацоўка юрыдычных прынцыпаў статусу традыцыйных і нетрадыцыйных цэркваў і канфесій.

На пасяджэнні прагучала думка, што фармулёўка аб забароне дзейнасці рэлігійных арганізацый побач з палітычнымі партыямі ў сістэме адукацыі не адпавядае духу часу, сфармулявана некарэктна.

Дзейнасць традыцыйных для нашай краіны цэркваў і канфесій, лічаць прадстаўнікі духавенства, неправамерна прыроўніваецца да дзейнасці палітычных партый і аб’яднанняў, што не адпавядае ісціне. Ядром палітычных партый і аб’яднанняў з’яўляецца палітычная ідэалогія, а царкоўных аб’яднанняў — веравызначая дактрына.

Была выказана заўвага, што тэрмін “традыцыйная канфесія” не нясе ў сабе разбуральнай сілы, а прынцып, з якім Царква можа і павінна супрацоўнічаць.

Праблема, якую абмяркоўвалі на пасяджэнні яе ўдзельнікі, выключна далікатная. Бо нават і сёння яшчэ раздаюцца галасы не пра тое, як зрабіць супрацоўніцтва паміж царквой і школай больш плённым, а пра тое, ці патрэбна яно ўвогуле.

На жаль, як сказаў намеснік дырэктара Нацыянальнага інстытута адукацыі Генадзь Мікалаевіч Пятроўскі, у Законе “Аб адукацыі”, які прыняты ў 1991 годзе, адбылася падмена паняццяў: мы ўпісалі ў Закон тэрмін “свецкі характар адукацыі”, прыраўняўшы яго да атэістычнага, сталі трактаваць “свецкасць” як антыклерыкальнасць, як атэізм па вызначэнні. Аднак з пункту гледжання Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь атэістычны светапогляд юрыдычна эквіваленты рэлігійнаму. У новым Законе аб адукацыі павінна быць закладзена сістэма двайной страхоўкі. Супрацоўніцтва паміж царквой і школай магчыма толькі на аснове пагаднення, якое будзе кантралявацца Саветам Міністраў. А гэта значыць, тут будзе наладжаны сур’ёзны дзяржаўны кантроль.

На разгляд дэпутатаў экзархатам прапанавана наступная фармулёўка ў рыхтуемы законапраект: **“У арганізацыях сістэмы адукацыі не дапускаецца стварэнне і дзейнасць палітычных партый, іншых грамадскіх аб’яднанняў, якія праследуюць палітычныя мэты, а таксама ананімная і іншая дзейнасць рэлігійных арганізацый, якая супярэчыць заканадаўству.**

Арганізацыі сістэмы адукацыі ў пытаннях адукацыйнай, сацыяльна-педагагічнай і навуковай дзейнасці могуць узаемадзейнічаць з зарэгістраванымі рэлігійнымі арганізацыямі з улікам іх уплыву на фарміраванне духоўных, культурных і дзяржаўных традыцый беларускага народа, у парадку і на ўмовах, вызначаемых пагадненнем паміж Міністэрствам адукацыі і рэспубліканскім упраўленнем ці цэнтрам рэлігійнага аб’яднання, заключаемых ва ўстаноўленым парадку".

Удзельнікі ңарады прыйшлі да высновы, што толькі сумеснымі намаганнямі царквы і дзяржавы можна ўнесці істотны ўклад у абнаўленне гуманітарных ведаў і выйсці на еўрапейскія рубяжы сучаснай гуманітарнай адукацыі.

Святлана БЕНЬ.

9 лютага Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь Аляксандр Лукашэнка наведаў Дом міласэрнасці пры Праваслаўным прыходзе ў гонар Усіх Святых у Мінску.
НА ЗДЫМКУ: падчас наведвання Дома міласэрнасці.

Фота Мікалая ПЯТРОВА, БЕЛТА.

Весткі з Халопеніцкага дзіцячага дома Валожынскага раёна

Праблемныя курсы

Рашэннем вучэбна-метадычнага савета Мінскага абласнога ІПК на базе Валожынскай школы-інтэрната і Халопеніцкага дзіцячага дома пройдуць праблемныя курсы “Сучасныя падыходы да арганізацыі вучэбна-выхаваўчага працэсу ва ўмовах інтэрнацкай установы”. Амаль 90 педагогаў гэтых устаноў павысяць сваю кваліфікацыю. Сярод тых, хто будзе ажыццяўляць вучэбны працэс — вядомыя вучоныя, практыкі і метадысты: М.А.Крэмень, У.Т.Кабуш, В.Р.Сянько, Н.І.Кашкан, А.С.Шылава, А.Э.Цішчанка і іншыя.

Адпачылі ў Італіі

17 дзяцей-сірот Халопеніцкага дзіцячага дома на працягу месяца адпачывалі і аздараўляліся ў Італіі, у сем’ях італьянскіх грамадзян. Адным з арганізатараў гэтай паездкі з’яўляецца Т.С.Макарэвіч, дырэктар дзіцячага дома. Тамара Сцяпанаўна была і кіраўніком групы дзяцей-сірот з Мінскай вобласці.

Юныя артысты

У Халопеніцкім дзіцячым доме сталі традыцыйнымі святы фальклору, займальныя гульні “Што? Дзе? Калі?”, “Шчаслівы выпадак”, “Поле цудаў”, шоу-праграмы “Запрашаем на дыскатэку”, “Танцуюць літаратурныя героі”. Намеснік дырэктара Дзмітрый Паўлавіч Казлоў адзначае: “Добры настрой у дзяцей, радасць у іх вачах — лепшая ўзнагарода для нашых педагогаў і выхаванцаў”. А Аляксандра Аляксееўна Глінік — намеснік дырэктара па выхаванні, дадала: “Многія гады самадзейныя юныя артысты нашай установы радуюць сваімі талентамі не толькі гледачоў з Крупскага раёна, але і мінчукоў”.

Са спадчынай у будучыню

Людміла Іванаўна Алешка, бібліятэкар Халопеніцкага дзіцячага дома, ладзіць значную работу па выхаванні дзяцей-сірот па народных традыцыях, займаецца выхаваннем сродкамі народнай педагогікі. Пошукавая работа, збор матэрыялаў пра Адама Багдановіча, вывучэнне літаратурнай спадчыны Крупшчыны, гісторыі і культуры Халопеніч — вось поле дзейнасці дзяцей-сірот. “І хоць мы вывучаем спадчыну не той мясціны, дзе нарадзіліся нашы выхаванцы, дзеці з цікавасцю вывучаюць даўніну, гісторыю Беларусі”, — расказвае Людміла Іванаўна.

50 гадоў у школе

Лідзія Дзмітрыеўна Цярахава — педагог з 50-гадовым педстажам. Усё жыццё яна выкладала ў дзяцей Халопеніцкага дзіцячага дома фізвыхаванне. Гэты мудры педагог добра ведае псіхалогію дзяцей-сірот, а таму ў яе цесны кантакт з дзятвой. Лідзія Дзмітрыеўна фарміруе ў дзяцей-сірот не толькі здаровы лад жыцця, нясе ім дабрыню, шчырасць, сардэчнасць. “Наша бабуля”, “наша добрая фея” — так ласкава называюць выхаванцы дзіцячага дома Цярахаву, зараз інструктара па фізічнай культуры. Дарэчы, муж Цярахавай шмат гадоў узначальваў дзіцячы дом у Халопенічах.

Мікалай ГРУДЗІНСКІ,
метадыст аддзела інтэрнацкіх устаноў Мінскага абласнога ІПК.

ЗАЦВЕРДЖАНА
Указ Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь 08.02.2001 № 71

Палажэнне аб Рэспубліканскім савеце рэктараў вышэйшых навучальных устаноў

1. Рэспубліканскі савет рэктараў вышэйшых навучальных устаноў (далей — Савет) створаны для выпрацоўкі рэкамендацый па пытаннях вышэйшай адукацыі, удасканалення навучальна-выхаваўчага працэсу, развіцця навукі і паляпшэння матэрыяльна-тэхнічнай базы вышэйшай школы.

2. Савет у сваёй дзейнасці кіруецца Канстытуцыяй Рэспублікі Беларусь, іншымі законамі Рэспублікі Беларусь, прававымі актамі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь, у тым ліку гэтым Палажэннем, іншымі актамі заканадаўства.

3. Асноўнымі задачамі Савета з’яўляюцца:

3.1. падрыхтоўка прапаноў па:

3.1.1. забеспячэнню эфектыўнага кіравання вышэйшай адукацыяй і навуковай дзейнасцю, якое ажыццяўляецца рэспубліканскімі органамі дзяржаўнага кіравання, удасканаленню дзяржаўнай палітыкі і яе рэалізацыі ў сферы вышэйшай адукацыі і навукі;

3.1.2. павышэнню эфектыўнасці выкарыстання матэрыяльных і фінансавых рэсурсаў у сферы вышэйшай адукацыі і навукі;

3.1.3. павышэнню якасці падрыхтоўкі спецыялістаў;

3.2. правядзенне актаў аналізу і экспертызы праектаў нарматыўных прававых актаў, у тым ліку адукацыйных стандартаў, міжнародных дагавораў Рэспублікі Беларусь, якія рэгулююць дзейнасць вышэйшай школы і навукі;

3.3. распрацоўка і прадстаўленне рэспубліканскім органам дзяржаўнага кіравання прапаноў па сацыяльнай абароне работнікаў сістэмы вышэйшай адукацыі;

3.4. унясенне ва ўстаноўленым парадку ў адпаведныя рэспубліканскія органы дзяржаўнага кіравання прапаноў аб узнагароджанні кіраўнікоў сістэмы вышэйшай адукацыі рэспублікі дзяржаўнымі ўзнагародамі;

3.5. удзел у разглядзе кандыдатур на пасады кіраўнікоў вышэйшых навучальных устаноў рэспублікі, фарміраванні рэзерву на замяшчэнне пасад кіраўнікоў ВНУ;

3.6. умацаванне сувязяў ВНУ з навуковымі арганізацыямі, аб’яднаннямі прадпрымальнікаў па пытаннях падрыхтоўкі студэнтаў, забеспячэння занятасці выпускнікоў, укаранення навуковых дасягненняў у вытворчасць;

3.7. удзел у абмеркаванні размеркавання стыпендый, грантаў, надбавак Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь і Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь паміж вышэйшымі навучальнымі ўстановамі;

3.8. ажыццяўленне мэтанакіраванай дзейнасці па развіццю ўсебаковых сувязяў вышэйшай школы рэспублікі з замежнамі партнёрамі.

4. Для ажыццяўлення пастаўленых задач Савету прадастаўляецца права:

4.1. уносіць у рамках сваёй кампетэнцыі ва ўстаноўленым парадку прапановы на разгляд Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь, Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь, рэспубліканскіх органаў дзяржаўнага кіравання, мясцовых выканаўчых і распарадчых органаў;

4.2. заслухоўваць на сваіх пасяджэннях рэктараў вышэйшых навучальных устаноў, паведамленні прадстаўнікоў міністэрстваў, іншых рэспубліканскіх органаў дзяржаўнага кіравання, мясцовых выканаўчых і распарадчых органаў па пытаннях, якія адносяцца да кампетэнцыі Савета;

4.3. па матываванаму запыту атрымліваць ад міністэрстваў, іншых рэспубліканскіх органаў дзяржаўнага кіравання, мясцовых выканаўчых і распарадчых органаў звесткі і даныя, якія маюць адносіны да пытанняў вышэйшай адукацыі і навукі;

4.4. ініцыіраваць і ўзгадняць ліцэнзаванне, рэарганізацыю і ліквідацыю ўстаноў вышэйшай адукацыі, пытанні іх назвы, змянення іх статусу, адкрыцця новых спецыяльнасцяў, у тым ліку ў адносінах да вышэйшых навучальных устаноў недзяржаўнай формы ўласнасці;

4.5. удзельнічаць у фарміраванні дзяржаўных, галіновых і міжвузаўскіх навукова-даследчых праграм;

4.6. уносіць прапановы па пераліку вакансій, якія аб’яўляюцца пры выбарах у Нацыянальную акадэмію навук Беларусі і ўдзельнічаць ва ўзгадненні гэтага пераліку;

4.7. ствараць часовыя экспертныя і рабочыя групы, творчыя калектывы з прыцягненнем спецыялістаў рэспубліканскіх органаў дзяржаўнага кіравання, мясцовых выканаўчых і распарадчых органаў, іншых арганізацый і вучоных рэспублікі (з іх згоды) для правядзення экспертызы і падрыхтоўкі прапаноў па напрамках дзейнасці Савета;

4.8. праводзіць сумесна з міністэрствамі, іншымі рэспубліканскімі органамі дзяржаўнага кіравання, абласнымі (Мінскім гарадскім) выканаўчымі камітэтамі выязныя пасяджэнні Савета, прысвечаныя разгляду пытанняў развіцця вышэйшай адукацыі і навукі ў рэгіёнах рэспублікі;

4.9. праводзіць работу па прапагандзе дасягненняў вышэйшай школы рэспублікі за мяжой;

4.10. праводзіць семінары, сімпозіумы, канферэнцыі па праблемах развіцця вышэйшай школы.

5. Савет фарміруецца з рэктараў вышэйшых навучальных устаноў, арганізацый паслядыпломнай адукацыі на агульным сходзе кіраўнікоў вышэйшых навучальных устаноў і арганізацый паслядыпломнай адукацыі.

Работай Савета кіруе старшыня, які выбіраецца з ліку рэктараў ВНУ, а ў яго адсутнасць — намеснік. Старшыня Савета і яго намеснік выбіраюцца на пасяджэнні Савета тэрмінам на пяць гадоў тайным галасаваннем. Кандыдатура лічыцца выбранай, калі за яе прагаласавала больш як палова членаў Савета, якія прысутнічаюць на пасяджэнні.

Для аператыўнага кіравання работай Савета ствараюцца прэзідыум Савета і камісіі па асноўных напрамках дзейнасці Савета. Састаў прэзідыума і камісій, функцыі і парадак іх дзейнасці вызначаюцца Саветам.

Для больш поўнага і ўсебаковага абмеркавання праблем функцыянавання і развіцця вышэйшай школы на пасяджэнні Савета могуць запрашацца (з іх згоды) кіруючыя работнікі рэспубліканскіх органаў дзяржаўнага кіравання, мясцовых выканаўчых і распарадчых органаў, іншых арганізацый.

Савет ажыццяўляе сваю дзейнасць у адпаведнасці з планам работы, які зацвярджаецца на пасяджэнні Савета.

Савет праводзіць свае пасяджэнні па меры неабходнасці, але не радзей чым два разы ў год. Савет правамоцны прымаць рашэнні пры ўмове прысутнасці на пасяджэнні не менш за дзве трэці яго саставу. Рашэнні Савета прымаюцца простай большасцю галасоў прысутных. У выпадку роўнасці галасоў прынятым лічыцца рашэнне, за якое прагаласаваў старшынствуючы. Рашэнні Савета афармляюцца пратаколам, які даводзіцца да зацікаўлёных.

Арганізацыя дзейнасці Савета ў частцы, не прадугледжанай гэтым Палажэннем, вызначаецца рэгламентам, які зацвярджаецца Саветам.

Прадстаўнікі Савета па прадстаўленню прэзідыума Савета могуць уваходзіць у састаў калегій Міністэрства адукацыі, Дзяржаўнага камітэта па навуцы і тэхналогіях, іншых рэспубліканскіх органаў дзяржаўнага кіравання, мясцовых выканаўчых і распарадчых органаў, а таксама прэзідыумаў Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі і Акадэміі аграрных навук Рэспублікі Беларусь.

Старшыня Савета перыядычна інфармуе Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь аб стане спраў у вышэйшай школе і навуковай сферы рэспублікі.

6. Арганізацыйнае, інфармацыйнае і матэрыяльнае забеспячэнне дзейнасці Савета, уключаючы вядзенне справаводства, ажыццяўляецца ВНУ, рэктар якой выбраны старшынёй Савета.

Указ Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь № 71

Аб Рэспубліканскім савеце рэктараў вышэйшых навучальных устаноў

У мэтах аказання комплекснай падтрымкі развіццю вышэйшай школы ў Рэспубліцы Беларусь **пастанаўляю**:

1. Стварыць Рэспубліканскі савет рэктараў вышэйшых навучальных устаноў.
2. Зацвердзіць прыкладаемае Палажэнне аб Рэспубліканскім савеце рэктараў вышэйшых навучальных устаноў.
3. Савету Міністраў Рэспублікі Беларусь у трохмесячны тэрмін забяспечыць прывядзенне актаў заканадаўства ў адпаведнасць з гэтым Указам.
4. Мясцовым выканаўчым і распарадчым органам узаемадзейнічаць у рабоце з Рэспубліканскім саветам рэктараў вышэйшых навучальных устаноў і аказваць садзейнічанне вышэйшым навучальным установам ва ўмацаванні іх матэрыяльна-тэхнічнай базы.
5. Гэты Указ уступае ў сілу з дня яго падпісання.

Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь
А.ЛУКАШЭНКА.

8 лютага 2001 г., г.Мінск.

Надзеі юных коннікаў

Вось ужо чацвёрты год пайшоў як дзейнічае дзіцячая секцыя конна-спартыўнай школы пры калгасе “Прагрэс” Гродзенскага раёна. Займаюцца ў ёй дваццаць чатыры падлеткі. Ёсць сярод іх і дзяўчынкі. Як сказаў іх трэнер Павел Мікалаевіч Савіцкі, амаль усе яны ўжо ўдзельнічаюць у розных спаборніцтвах, маюць спартыўныя разрады. У 1999 годзе яны выйгралі каманднае першынство турніру “Надзея” ў Мінску, а мінулай восенню Юля Дубко нават выйграла асабістае першынство на міжнародным дзіцячым турніры.

У падлеткаў тут добрая перспектыва. Яны могуць і пасля заканчэння школы звязаць свой далейшы лёс са спортам: застацца ў гаспадарцы і ўдзельнічаць у розных спаборніцтвах і турнірах, а каму пашанцуе больш, той трапіць і ў зборную каманду краіны.

У наступным годзе тут будзе здадзены крыты манеж (другі ў Беларусі па памеры), што дасць магчымасць праводзіць трэніроўкі незалежна ад надвор’я.

НА ЗДЫМКАХ: заняткі па верхавой яздзе; Павел Мікалаевіч Савіцкі з групай юных коннікаў.

Юрый БОНДАРАЎ.

Удакладненне

У пачатку матэрыяла “Лакаматыў інтэграцыйных працэсаў”, змешчанага ў “НГ” ад 10 лютага, дапушчана недакладнасць. Назва Пагаднення, падпісанага міністрамі адукацыі Беларусі і Расіі — “Аб умовах заснавання і дзеяння Беларуска-Расійскага універсітэта”.

Падрабязнасці для "НГ"

Крок насустрач атрымаўся

У мінскім Палацы дзяцей і моладзі адбыўся першы гарадскі конкурс "Школа і сям'я — крок насустрач" на званне лепшага класнага кіраўніка.

Такі конкурс для яго ўдзельнікаў — своеасаблівы іспыт на прафесійную сталасць, адказная, карпатлівая праца з вучнямі, іх бацькамі напярэдадні спаборніцтва, асэнсаванне свайго педагагічнага вопыту і пошук яго творчага ўвасаблення непасрэдна на сцэне, перад гледачамі і строгім журы.

Такі конкурс для яго гледачоў — захапляючае (а часам і не вельмі, бо гэта захапляльнасць залежыць ад таго, хто на сцэне) відовішча мноства міні-спектакляў, дзе галоўныя дзеючыя асобы — педагогі-выхавальнікі. А для гледачоў-заўзятараў — гэта яшчэ адна магчымасць паглядзець на свайго любімага педагога крыху з іншага боку, і ў каторы раз усхваляваца, узрадавацца яго таленту і творчасці.

Такі конкурс для строгага журы, галоўная задача якога — непрадузята і аб'ектыўна ацаніць выступленне кожнага ўдзельніка, — выпрабаванне на прафесіянальную кампетэнтнасць.

Абарона аўтарскіх праектаў "Узаемадзеянне школы і сям'і" сталася, бадай, самым творчым, яркім і цікавым відовішчам усяго конкурсу. Акрамя галоўных удзельнікаў спаборніцтваў на сцэну выходзілі дзеці, іх бацькі, педагогі. Гучалі вершаваныя радкі, расповед пра працу класнага кіраўніка суправаджаўся відэафільмамі, на сцэне імгненна змяняліся дэкарацыі, малюнкі, абстаноўка, мова выступоўцаў.

У своеасаблівым калейдаскопе творчых знаходак і цікавых паведамленняў няпроста вызначыць лепшых. Але ж ва ўсім гэтым відовішчы верх трымала сапраўдная педагагічная творчасць, талент, асоба класнага кіраўніка, яго ўменне пачуццём, эмоцыямі, жэстамі, трапным словам трымаць гледачоў у палоне свайго зачаравання.

Асабіста мяне па сапраўднаму зацікавіла і прыемна ўсхвалявала творчае прадстаўленне Святланы Уладзіміраўны Сарокінай, класнага кіраўніка сярэдняй школы № 159. Яе бацькоўскія клубы ў невялічкіх, але выразных сцэнках з жыцця прадэманстравалі цікавыя формы работы з хлопчыкамі і дзяўчынкамі класа, а таксама тое, як Святлана Уладзіміраўна творча супрацоўнічае з бацькамі, як вырашае разам з імі праблемы выхавання дзяцей. Ды і сама класны кіраўнік побач са сваімі вучнямі, іх бацькамі не згубілася, а змагла праявіць сваю яркую індывідуальнасць, педагагічны талент і артыстычныя здольнасці.

І ўвогуле ўсе фіналісты конкурсу вартыя захаплення, цікавыя і творчыя ў сваёй такой нялёгкай выхаваўчай працы. Мне спадабаліся творчыя праекты такіх класных кіраўнікоў, як А.А.Казлоўская (сярэдняя школа №162), А.К.Пахвалёная (сярэдняя школа № 25), В.Д.Скіба (сярэдняя школа № 193), З.К.Качаноўская (гімназія-каледж мастацтваў), М.М.Мікалайчук (сярэдняя школа № 22), Т.П.Заборская (сярэдняя школа №56), А.С.Гілько (сярэдняя школа №192), С.М.Вайніловіч (гімназія № 8), Д.У.Багамолаў (ліцэй № 2).

Апошні, вызначальны этап конкурсу — вырашэнне пэўных педагагічных сітуацый — паставіў перад класнымі кіраўнікамі складаную, цяжкавырашальную задачу: неабходна было ў адведзеныя дзве хвіліны выслухаць бацькоў (дзяцей), унікнуць у іх праблему і знайсці шляхі яе вырашэння. Па меркаваннях саміх удзельнікаў (у мяне адбылася з імі размова пасля конкурсу), педагагічныя сітуацыі па складанасці іх вырашэння былі неадпаведнымі адна другой. У любым выпадку трэба было даць бацькам (дзецям) выказацца, выслухаць іх, а на параду і вырашэнне праблемы часу проста не хапала. Таму і адзнакі журы ў гэтым конкурсе былі не бясспрэчнымі і, на мой погляд, не зусім аб'ектыўнымі.

І вось нарэшце начальнік гарадскога ўпраўлення адукацыі М.С.Ціцянкоў аб'явіў пераможцаў конкурсу. Званне "Лепшы класны кіраўнік" атрымала педагог Анжэліка Андрэеўна Казлоўская (сярэдняя школа № 162), на другім месцы Алена Сяргееўна Гілько (сярэдняя школа № 192) і на трэцім — класны кіраўнік гімназіі № 11 Аляксандр Аляксандравіч Корзюк.

У сваім віншавальным слове М.С.Ціцянкоў выказаў захапленне ўсімі ўдзельнікамі конкурсу, адзначыў іх талент і творчы падыход у выхаванні дзяцей, супрацоўніцтве з бацькамі. Дзякуючы такім класным кіраўнікам "Крок школы насустрач сям'і сапраўды атрымаўся". А наперадзе новыя конкурсы, новае адкрыццё таленавітых педагогаў.

Ірына КУЛІКОЎСКІХ.

НА ЗДЫМКАХ: на сцэне фіналісты конкурсу; свой праект абараняе пераможца конкурсу А.А.Казлоўская; класны кіраўнік А.К.Пахвалёная са сваімі выхаванцамі.

Фота Юрыя БОНДАРАВА.

Віншуем!

Сваю сцежкай па жыцці...

Не верыцца, што і ёй ужо шэсцьдзесят гадоў — такой маладой, з прыгожай усмешкай на твары, крыху сарамлівай і шчырай. Кіраўніку адной з самых вялікіх кафедраў універсітэта — кафедры беларускай літаратуры. Проста слаўнай жанчыне. Маці. Дарадчыцы многіх і многіх людзей. Строгай выкладчыцы, перад якой студэнты не дрыжаць (што гэта за выкладчык, якога баяцца яго выхаванцы!), а якую паважаюць.

Не верыцца, што пройдзена сцежка даўжынёй у некалькі дзесяткаў прыступак. Першая засталася ў Пяршаях Валожынскага раёна Мінскай вобласці, на густых навакольных лугах, у высокіх барах. Такіх мясцін няшмат засталося на апаленай жорсткім полыхам Чарнобыля зямлі. Незваротны час, незваротнае дзяцінства з рамантычным узлётам думак, незваротная школьная пара. Можа і цяпер ёй, Марыі Бабуркінай, а пазней, ужо ў замужжы, — Шаўлоўскай, сніцца вясковая школа, дзе гучыць яе голас-званочак? Як і мне, як і многім іншым яе равеснікам, з 1957 года — студэнтам філалагічнага факультэта Мінскага педінстытута імя М.Горкага (цяпер — Беларускі дзяржаўны педагагічны універсітэт імя Максіма Танка), што вучыліся з ёю разам, спасцігалі праўду часоў культу Сталіна, хрушчоўскага валюнтарызму і шмат якіх іншых горкіх ісцін.

М.Ф.Шаўлоўская вучылася ў педінстытуце старанна ўсе пяць гадоў — з 1957 да 1962, за што, уласна, і была пакінута на сталую працу. Спачатку лабарантам кафедры беларускай літаратуры. Звыклая да руплівай дзейнасці, акуратнасці, дбала не толькі пра дакументы, паперы, але і пра тэму будучага даследавання, збірала матэрыял для кандыдацкай дысертацыі па беларускай драматургіі. Не маючы асаблівых ільгот і паслабленняў, падрыхтавала глебу для яе напісання, а затым, ужо будучы аспіранткай, паспяхова завяршыла даследаванне і ў 1972 годзе абараніла яго пад назвай "Беларуская камедыя пасляваеннага часу (да праблемы канфлікту)". І гэта была першая вышыня, якую яна адолела ў навуцы. А другая была дасягнута ў працы над падручнікамі для вучняў і студэнтаў-філолагаў. Тая вышыня, якая не ўсім бачная, за якую не даюць урадавыя ўзнагароды, матэрыяльна нявыгадная. Яна гэтую вышыню ўзяла неяк непрыкметна.

Многае, як помніцца, вызначылася выпадкам. Ды не выпадкам сталі дзве цудоўныя кніжкі-чытанкі "Роднае слова", створаныя (не напісаныя, не сабраныя па часцінках, а менавіта "створаныя" — з любоўю і шчырай адданасцю) для маленькіх чытачоў — другакласнікаў і трэцякласнікаў — разам са славутым пісьменнікам-педагогам Васілём Віткам. Яны неаднойчы перавыдаваліся і — упэўнены! — будуць перавыдавацца, бо свеціцца ў іх душа чалавечая, грэючы сэрцы маленькіх чытачоў. Чуў з вуснаў Марыі Фёдараўны не раз, як дарагія ёй яе чытанкі. Перакананы, не з-за таго, каб набыць імідж, гучнае імя, пісаліся яны ёю. А для таго, каб было радасней дыхаць і жыць дзецям на нашай адкрытай скразнякам трывожнага часу планеце. Яна рупіцца пра чытанкі, як некалі рупілася пра сваю, першую на Беларусі, Цётка. Клапоціцца, каб былі ў іх незацяганыя радкі, нестандартныя (а цяпер мы ўсе так клапоцімся пра стандарты!) загалоўкі, каб гучала-пералівалася ў іх адценнямі наша роднае слова. Яе чытанкі — гэта кавалачкі яе душы і яе гарачага сэрца. Для мяне яны зліліся з яе абліччам. Без яе я і не мыслю сабе падобных выданняў.

Ды каб толькі гэтыя чытанкі! На яе рахунку як педагога-навукоўца — вучэбныя дапаможнікі і падручнікі для студэнтаў-філолагаў, будучых настаўнікаў пачатковых класаў і выхавацеляў дзіцячых садкоў: "Дзіцячая літаратура. Хрэстаматыя", "Беларуская драматургія", "Уводзіны ў літаратуразнаўства. Хрэстаматыя" (два выданні, рыхтуецца трэцяе — у сааўтарстве) і інш. М.Ф.Шаўлоўская — аўтар і сааўтар шматлікіх праграм для навучэнцаў педкаледжаў, па ўводзінах у літаратуразнаўства, вуснай народнай творчасці і дзіцячай літаратуры для студэнтаў ВНУ. Яе імя годна займае месца ў ліку аўтараў чатырохтомнай "Гісторыі беларускай літаратуры" — падручніка для будучых настаўнікаў роднай літаратуры. Усе гэтыя кнігі створаны дзякуючы вялікай працы над сабой, нястомнасці, мэтанакіраванасці, якая, можа, не заўсёды бывае зразумелай асобным (не творчым) калегам, блізкім. Але гэтая мэтанакіраванасць і нястомнасць — аснова, на якой трымаецца наша нацыянальная адукацыя, наша чалавечая вартасць, нашыя карані.

Марыя Фёдараўна — адзін з найвядомых даследчыкаў і прапагандыстаў дзіцячай літаратуры сёння. Тут засяроджаны яе інтарэсы і густы. Тут яна найпершая дарадчыца і кансультантка вось ужо дзесяцігоддзі. Яе імідж настаўніцы і навукоўца вызначаецца, магчыма, гэтымі радкамі:

Усмешка светлая дзіцяці —
Яе жыццё, яе багацце!

Яшчэ адна вышыня Марыі Фёдараўны — пяцігадовая праца загадчыцай кафедры беларускай літаратуры БДПУ імя Максіма Танка. Адданая. Цяжкая. Кафедра шматпрофільная, вялікая, да гэтага часу не падзеленая на хоць бы дзве. Як былі б мы ўсе ўдзячныя кіраўніцтву універсітэта, калі б на аснове гэтай кафедры была створана кафедра дзіцячай літаратуры! Гэта ж была б адзіная на ўсю рэспубліку кафедра, лідэр у даволі занядбаным напрамку педагагічнай дзейнасці!

Больш за тры дзесяткі спецыялістаў працуюць пад кіраўніцтвам Марыі Фёдараўны. І кожнаму трэба ўдзяліць увагу. Кожнага — падтрымаць на нялёгкай дарозе. У кафедры немалыя набыткі: па-ранейшаму выдаюцца кнігі для студэнтаў, школьнікаў, настаўнікаў. Перавыдаюцца былыя падручнікі і дапаможнікі. І тут яна — арганізатар і лідэр. Цяпер вось распрацоўваюцца стандарты па літаратуразнаўчых дысцыплінах. Якія яны атрымаюцца — залежыць найперш ад яе, Шаўлоўскай Марыі Фёдараўны!

Новых вышынь Вам, шаноўная Марыя Фёдараўна! Няхай будуць і далей крылатыя Вашыя мары, светлыя думкі, плённыя набыткі!

Настаўнік
не ад слова "настаўляць",
Настаўнікі —
ад слова "наталяць".
Дык наталяйма
душ людскіх памкненні
Да самага апошняга імгнення!

Мікола МІШЧАНЧУК,
доктар філалагічных навук, прафесар, член-карэспандэнт БелАА, пісьменнік.

Вопыт

Як выклікаць цікавасць да гісторыі

Навучаючы і выхоўваючы, развіваючы на ўроках гісторыі, нам, настаўнікам, вельмі важна ўжо ў 5 — 7 класах навучыць школьнікаў карыстацца рознымі відамі пераказу (апісаннем, апавяданнем, тлумачэннем), адказваць на пытанні коратка і разгорнута, а таксама правільна і дакладна задаваць іх, складаць план, рэцэнзаваць адказы, абмяркоўваць кнігі.

У старшых класах школьнікі, удасканальваючы дасягнутае, вучацца канспектаваць, складаць тэзісы, выступаць з дакладамі, удзельнічаць у абмеркаванні кніг, кінафільмаў, у дыскусіях. Прыёмаў развіцця вуснай і пісьмовай мовы ў розных вучэбных дапаможніках выкладзена дастаткова, прычым даволі падрабязна. Выкарыстоўваюцца рознага кшталту нататкі, ілюстрацыі, схемы, дакументы як сродкі ўзбагачэння мовы. Вядома, што свабодны, добры расказ па тэме магчымы толькі па меры назапашвання гістарычных ведаў і слоўнікавага запасу. Але калі з назапашваннем ведаў справа больш ці менш рухаецца — дзеці даведваюцца пра новыя факты, падзеі, даты, то з работай на пашырэнні слоўнікавага запасу значна складаней. Чаму? Прычына таму больш чым празаічная — настаўніку проста не хапае часу весці слоўнікава-тэрміналагічную работу ў сістэме, на кожным уроку.

А ці трэба гэта рабіць? Несумненна! Справа ў тым, што мы заўважылі дзіўную асаблівасць на ўроках гісторыі і грамадазнаўства. Так, вучні выпускных класаў свабодна аперыравалі паняццямі "рэвалюцыя, сацыяльны, рэспубліка, парламент, экспансія, інтэрвенцыя" і г.д. Але першая ж просьба патлумачыць іх значэнне выклікала доўгае збянтэжанае маўчанне.

Мы заўважылі, што гэтыя тэрміны гучалі выключна ў стандартных фразах, засвоеных з падручнікаў, пачутых ад настаўніка ці па радыё. Не, адказы вучняў былі цалкам прымальнымі для старшакласнікаў, як кажуць, адпавядалі патрабаванням, але не было ў іх жывой думкі, дыялог настаўніка з вучнем не заўсёды атрымліваўся.

Методыка вучыць мэце: фарміраваць уменне актыўна карыстацца гістарычнымі тэрмінамі, ужываць іх у прамым і пераносным сэнсе, адбіраць для адлюстравання думкі найбольш дакладныя словы, выпрацоўваць звычку і навык карыстацца слоўнікам.

Здаецца, усё зразумела. Рыхтуючыся да ўрока, пазначылі новыя гістарычныя тэрміны, што адлюстроўваюць паняцці, над якімі трэба будзе працаваць у класе. Адны тэрміны — тлумачым, другія — актуалізуем, трэція — замацоўваем у свядомасці вучняў. Урок ідзе па простай схеме: апытанне, тлумачэнне, замацаванне. Трошкі зацягнулася апытанне. На другім уроку апытанне праходзіць нармальна. Тлумачачы новы матэрыял, выразна прадыктаваў фармуліроўкі, раскрыў значэнне тэзісаў. Замацавалі, паўтарылі. Але на наступным уроку аказалася, што моцныя вучні вывучылі фармуліроўкі на памяць. А астатнія? Яны пераказвалі тэкст, рэдка ўжывалі тэрміны, гістарычная лексіка практычна адсутнічала.

Адказ на пытанне: як арганічна ўключыць слоўнікава-тэрміналагічную работу, на жаль, знайсці ў метадычных дапаможніках цяжка. Хоць розныя варыянты слоўнікавых заданняў у іх прыводзяцца. Якасць мовы залежыць ад слоўнікавага запасу. Цяпер разгледзім, калі і як лепш даваць слоўнікавыя заданні.

Урок гісторыі ў 6 класе. Тэма: "Усталяванне феадальнага ладу". Паўтарэнне вывучанага ці апытанне ідзе па папярэднім уроку "Жыццё і звычаі феадалаў". Для падрыхтоўкі адказаў запрашаю чатырох чалавек, яны адначасова працуюць ля дошкі: мадэлююць ці ўзнаўляюць адказ. А я ў гэты час звяртаюся да класа і праводжу "Гістарычную зарадку".

Так мы назвалі адно з самых частых і любімых заданняў. Методыка правядзення яе простая: я называю тэрмін, а дзеці вызначаюць, не ўстаючы (час!), што ён абазначае. Вось словы для зарадкі: *двухполле, суседская абшчына, духавенства, тытул, арэол, феадал, павіннасці, Паншчына, аброк, дзесяціна, натуральная гаспадарка, цераспалосіца.*

Я толькі называю тэрміны, а вучні адказваюць. "Паншчына" — вучань: "Усе работы сялян у гаспадарцы феадала" і г.д. Усяго дзве хвіліны выдзяляецца на адказы, яны павінны быць кароткімі, лаканічнымі. Такім чынам, усяго 120 секунд урока далі магчымасць: паўтарыць 12 гістарычных тэрмінаў, падрыхтавацца чацвярым да адказу па канспекце на дошцы.

Заўважу, сярод 12 слоў не было ніводнага з папярэдняга ўрока. Гэта "маленькая хітрасць" прыдумана для таго, каб занятыя падрыхтоўкай пытанняў ля дошкі вучні не слухалі адказаў таварышаў, а займаліся сваімі справамі. Пасля гістарычнай зарадкі ўвагу пераключаем на адказы ля дошкі.

Важным фактарам, які садзейнічае засваенню новага матэрыялу, з'яўляецца прыцягненне дадатковых крыніц на ўроку гісторыі. Гэты матэрыял павінен адпавядаць наступным патрабаванням:

1) даступнасць;
2) эмацыянальная афарбоўка.

Вядома, што менавіта такі матэрыял лягчэй за ўсё запамінаецца вучнямі. Дапаможныя крыніцы на ўроку ні ў якім разе не павінны дамінаваць над астатнім матэрыялам, вызначаным школьнай праграмай для абавязковага вывучэння. Пры выкананні вышэйпададзеных палажэнняў выкарыстанне дадатковага матэрыялу дапамагае настаўніку зацікавіць вучня тэмай урока і станоўча ўплывае на засваенне вучэбнага матэрыялу.

Так, напрыклад, на ўроку гісторыі ў 10 класе па тэме "Гарады Заходняй Еўропы" настаўнік можа пасля тлумачэння асноўнага матэрыялу і першаснага яго замацавання расказаць вучням пра жыццё сярэдневяковага горада, выкарыстоўваючы цікавыя гістарычныя факты. Яшчэ больш магчымасцей прадстаўляе вывучэнне тэмы "Заходнееўрапейскі сярэдневяковы побыт". Па гэтым пытанні настаўнік можа прывесці звесткі аб узроўні працягласці жыцця сярэдневяковага еўрапейца, яго харчаванні і адзенні". Такіх прыкладаў у школьным курсе шмат.

Расціслаў ШЧАСНЫ,
настаўнік гісторыі і грамадазнаўства сярэдняй школы № 1 Смаргоні, кандыдат педагагічных навук, кіраўнік педпрактыкі студэнтаў БДПУ імя М.Танка.

Стадыён

Фізкультурна - спартыўны выпуск "НГ"

Мацнейшая з усіх ВНУ

Нядаўна на манежы Алімпійскага спартыўнага комплексу Міністэрства спорту і турызму Рэспублікі Беларусь праводзіўся зімовы чэмпіянат па лёгкай атлетыцы ў праграме Рэспубліканскіх спартыўных гульняў. У спаборніцтвах прымалі ўдзел 18 каманд.

Варта зазначыць, што студэнцкія гульні па лёгкай атлетыцы ўключаюць зімовы і летні чэмпіянаты, лёгкаатлетычны крос. Яны, безумоўна, уваходзяць у адзіны каляндар спартыўна-масавых мерапрыемстваў федэрацыі лёгкай атлетыкі.

Праведзеныя рэспубліканскія спаборніцтвы сярод студэнтаў па гэтаму віду спорту з'явіліся своеасаблівым кантрольным стартам да чэмпіянату краіны. Таму, акрамя заліковых удзельнікаў, а таксама студэнтаў-спартсменаў, якія змагаліся за права быць першымі, многія з іх стартавалі па-за конкурсам.

Да апошняй катэгорыі належалі члены нацыянальнай каманды, юніёры і нават студэнты, якія мелі кваліфікацыю не ніжэй кандыдатаў у майстры спорту. На дыстанцыях 200, 400, 800, 1500 і 3000 метраў стартавалі 515 чалавек. Хацелася б акцэнтаваць увагу на тым, што на дыстанцыях 200 і 400 метраў праведзена па 14 — 15 забегаў.

У індывідуальным заліку сярод жанчын на 1500 і 3000 метраў чэмпіёнамі сталі студэнтка Акадэміі фізічнага выхавання і спорту, цудоўная віцябчанка, дзяўчынапрыгажуня Алеся Турава, якая не толькі перамагла, але і ўстанавіла новы рэкорд на сваіх каронных дыстанцыях, а сярод мужчын лідзіраваў студэнт Беларускай дзяржаўнай сельскагаспадарчай акадэміі Аляксандр Лукашэнка.

Студэнтка Беларускай дзяржаўнай політэхнічнай акадэміі Святлана Усовіч выйграла забегі на 200 і 400 метраў — 24,34 і 55,3.

На спрынтэрскай дыстанцыі на 60 метраў з бар'ерамі і ў бегу на 60 і 200 метраў першынствавалі студэнты Міжнароднага гуманітарна-эканамічнага інстытута Яўген Ліхута і Дзмітрый Кацянкоў — лепшы лёгкаатлет 2000 года.

У забегах на 400 і 60 метраў добрыя вынікі паказалі віцебчанін Сяргей Казлоў — лепшы лёгкаатлет рэспублікі 2000 года — і гамяльчанін Уладзімір Касцючэнка.

Студэнт Белдзяржуніверсітэта Андрэй Міхневіч атрымаў перамогу ў штурханні ядра. Яго вынік — 19 метраў 13 см.

У спартыўнай хадзьбе на 10 і 5 км сярод мужчын перамогу атрымаў студэнт юрыдычнага факультэта Міжнароднага гуманітарна-эканамічнага інстытута, майстар спорту, па лёгкай атлетыцы, бронзавы прызёр чэмпіянату свету 1994 года, сярод юніёраў, сярэбраны прызёр Кубка свету 1997 года, бронзавы прызёр чэмпіянату Еўропы Артур Меляшкевіч — 38.52,38,19.25,39, а сярод жанчын — магілёўчанка Валянціна Цыбульская — 44.45,78. Пры гэтым Артур Меляшкевіч, Валянціна Цыбульская і Андрэй Міхневіч — удзельнікі XXVII Алімпійскіх гульняў па лёгкай атлетыцы ў аўстралійскім Сіднеі.

Патрэбна адзначыць, што спаборніцтвы прайшлі масава, на пэўным арганізацыйным узроўні.

Ва ўпартай, вострай, напружанай барацьбе мацнейшым з усіх навучальных устаноў рэспублікі аказаўся Міжнародны гуманітарна-эканамічны інстытут, які лідзіруе па папярэдніх падліках. Яму з вялікім адрывам уступае Акадэмія фізічнага выхавання і спорту.

Другі этап спаборніцтваў па лёгкай атлетыцы адбудзецца паралельна з чэмпіянатам Беларусі ў Брэсце 23 — 24 лютага. Яны будуць прысвечаны Дню Абаронцы Айчыны. На іх вызначацца кандыдаты ў Сусветную летнюю Універсіяду, якая пройдзе ў жніўні 2001 года ў Кітаі — асноўным спартыўным форуме студэнтаў. І да яго рыхтавацца трэба ўжо цяпер.

Падводзячы вынікі зімовага чэмпіянату па лёгкай атлетыцы, хацелася б зазначыць, што ў апошнія гады актыўнасць вышэйшых навучальных устаноў у студэнцкіх спаборніцтвах значна ўзрасла. Так, актыўны ўдзел у іх у поўным складзе прымаюць Беларуская дзяржаўная політэхнічная акадэмія, Міжнародны гуманітарна-эканамічны інстытут, Беларускі дзяржаўны педагагічны інстытут, Полацкі дзяржаўны універсітэт і іншыя.

Але не ўсе навучальныя установы робяць у гэтым напрамку ўсё ад іх залежнае і магчымае.

Так, няпоўнымі саставамі выступаюць у студэнцкіх гульнях, напрыклад, Магілёўскі дзяржаўны тэхнічны універсітэт, Віцебскі і Магілёўскі дзяржаўныя тэхналагічныя універсітэты, Віцебская дзяржаўная акадэмія ветэрынарнай медыцыны.

На вялікі жаль, не ўдзельнічаюць у рэспубліканскіх і міжнародных спаборніцтвах некаторыя буйныя ВНУ, страціўшы тыя добрыя традыцыі, якія ў іх раней былі. У іх ліку — Беларускі дзяржаўны эканамічны універсітэт, Беларускі дзяржаўны тэхналагічны універсітэт, Мінскі дзяржаўны лінгвістычны універсітэт, Гомельскі дзяржаўны тэхнічны універсітэт імя Л.А.Сухога. У сувязі з гэтым звяртаю ўвагу адміністрацыі навучальных устаноў і кафедр па фізічнай культуры і спорту на неабходнасць больш актыўнага рашэння пытанняў прыцягнення студэнцкай моладзі да заняткаў фізічнай культурай, фарміравання ў яе здаровага ладу жыцця.

Дар'я ЧАРНЫШОВА,
галоўны трэнер па лёгкай атлетыцы Рэспубліканскага цэнтра фізічнага выхавання і спорту навучэнцаў і студэнтаў Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, майстар спорту міжнароднага класа, заслужаны трэнер Рэспублікі Беларусь.

Перадавыя метады і перспектывы

У Магілёве адбыўся рэспубліканскі семінар-практыкум на тэму "Фарміраванне здаровага ладу жыцця падрастаючага пакалення сродкамі фізічнай культуры". У яго рабоце прынялі ўдзел прадстаўнікі рэспубліканскага і абласных цэнтраў фізічнага выхавання і спорту навучэнцаў і студэнтаў, галоўныя ўрачы і адказныя работнікі рэспубліканскага і абласнога дыспансераў спартыўнай медыцыны і фізкультурна-спартыўных арганізацый адукацыі і аховы здароўя Магілёўскай вобласці.

На пленарным пасяджэнні, якое праходзіла ў першы дзень работы семінара ў канцэртнай зале Беларускай акадэміі музыкі, выступілі больш за 10 чалавек. Разгледжаны перадавыя метады арганізацыі фарміравання здаровага ладу жыцця падрастаючага пакалення, арганізацыі фізічнага выхавання і ўрачэбнага кантролю дашкольнікаў, вучняў і студэнтаў, а таксама абмеркаваны перспектывы па ўдасканаленні аздараўленчай накіраванасці фізічнай культуры і медыцынскага абслугоўвання школьнікаў.

У другой палове дня адбыліся сустрэчы па інтарэсах, у час якіх удзельнікі семінара азнаёміліся з работай кабінета здаровага дзіцяці ў адной з паліклінік Магілёва.

На другі дзень семінар працягваў сваю работу ў нацыянальнай гімназіі з грамадска-гуманітарным профілем, якая была створана на базе сярэдняй школы № 30 Магілёва ў 1992 годзе. Спачатку адбылося знаёмства з гімназіяй і з яе гісторыяй. Кароткую даведку прысутным аб ёй даў дырэктар У.У.Вульцоў.

Затым удзельнікі семінара наведалі ўрок фізічнай культуры, а таксама папрысутнічалі на занятках з вучнямі, аднесенымі па стану здароўя да спецыяльнай медыцынскай групы. Праводзіла заняткі выдатнік асветы краіны, выкладчыца фізічнай культуры В.П.Кульбацкая.

У рабоце семінара-практыкума прымалі ўдзел і выступілі начальнік галоўнага ўпраўлення медыцынскай дапамогі Міністэрства аховы здароўя А.К.Цыбін, начальнік аддзела фізічнай культуры, спорту і турызму Магілёўскага аблвыканкама А.А.Мінкін і галоўны ўрач рэспубліканскага дыспансера спартыўнай медыцыныМіністэрства спорту і турызму Рэспублікі Беларусь Я.А.Ласіцкі.

На пасяджэнні круглага стала абмеркаваны наведаныя ўрокі і заняткі спецыяльнай медыцынскай групы. Падведзены вынікі агляду-конкурсу (матэрыялаў, лекцый, гутарак, памятак) па здаровым ладзе жыцця. Зацверджаны прапановы і рэкамендацыі па ўдасканаленні аздараўленчай фізічнай культуры і медыцынскага абслугоўвання школьнікаў.

Пётр ШУБЯНОК.

Міжнародны турнір — па медалі на кожнага

Міжнародны прадстаўнічы турнір па шатакан-каратэ-до на "Кубкі Чорнага мора-2000" адбыўся ў Адэсе. Напружаную барацьбу за ўзнагароды вялі паміж сабой больш 450 спартсменаў з 36 каманд пяці дзяржаў — Украіны, Расіі, Беларусі, Малдовы і Турцыі.

Вельмі ўдала выступіла беларуская зборная каманда. Традыцыйную аснову яе складалі прадстаўнікі Беларускай дзяржаўнай політэхнічнай акадэміі — 21 з 37. Байцы гэтай ВНУ прывезлі з сонечнай Адэсы тры камандныя кубкі і 21 асабісты медаль (7 залатых, 9 сярэбраных і 5 бронзавых).

У сваіх раздзелах праграмы чэмпіёнамі сталі Марына Аляксеева, Вольга Вількіна і Юлія Навашынская (двойчы), Юрый Разанаў і Захар Саўчыц. Сярэбранымі медалямі адзначаны Андрэй Акімаў (двойчы), Аляксандр Буры, Канстанцін Вішнеўскі, Васіль Карпянкоў, Аляксей Нарэйка, Юрый Разанаў, Наталля Рыбалка і Яўген Фадзееў. Бронзавымі медалямі ўзнагароджаны Вольга Вількіна, Васіль Карпянкоў, Юрый Разанаў, Юрый Самец, Станіслава Шаблінская.

У агульны поспех выступлення вялікі ўклад унесла трэнер — прадстаўнік каманды, заслужаны майстар спорту, выкладчык кафедры фізічнага выхавання і спорту Святлана Вількіна — чэмпіёнка свету і Еўропы, удзельніца чатырох чэмпіянатаў Свету, шматразовая чэмпіёнка СССР, СНД, Усходняй Еўропы, Беларусі па каратэ-до.

Выступленні спартсменаў БДПА ва ўсіх камандных раздзелах праграмы былі асабліва ўражальнымі. Яны занялі толькі першыя — другія месцы. Сяміразовы чэмпіён свету, галоўны інструктар Сусветнай федэрацыі шатакан-каратэ-до шыхан Хітошы Касуя (8 дан, Японія), які з'яўляўся галоўным суддзёй турніру, таксама адзначыў гэта. У недалёкім будучым ён плануе наведаць Рэспубліку Беларусь, а таму зноў будзе госцем Беларускай дзяржаўнай політэхнічнай акадэміі.

Узначальваў каманду старшы выкладчык кафедры фізічнага выхавання і спорту БДПА, заслужаны трэнер Беларусі Андрэй Вількін — майстар спорту, бронзавы прызёр чэмпіянату свету, чэмпіён Беларусі, уладальнік чорнага пояса каратэ-до 4 дана, суддзя міжнароднай катэгорыі, заслужаны трэнер Рэспублікі Беларусь, прэзідэнт Беларускай федэрацыі шатакан-каратэ-до, галоўны трэнер нацыянальнай зборнай каманды па шатакан-каратэ-до.

Пётр ВІХРОЎ.

Барцоўскі характар

На гарналыжным курорце ў Закапане (Польшча) сёння стартуе чарговая зімовая Сусветная Універсіяда. Спартсмены — студэнты больш чым з 40 краін — змагаюцца за права быць першымі. Праходзіць яна з 7 па 17 лютага. 32 беларусы спрабуюць свае сілы на гэтым прадстаўнічым старце.

На Універсіядзе менавіта ў Закапане, што даволі цікава, роўна сем гадоў назад наша краіна дэбютавала самастойнай камандай. Тады ўдзельнікі зборнай заваявалі "золата" ў мужчынскай біятлоннай эстафеце, сярэбраны і бронзавыя медалі ў гонках лыжных снайпераў. Студэнты Акадэміі фізічнага выхавання і спорту Мікалай Добрахвалаў, Сяргей Някрасаў, Фёдар Свобада, Тарас Карпінкін узнімаліся на вышэйшую ступень п'едэстала гонару. У гонцы на 15 км апошні, дарэчы, заняў другое месца. За ім следам фінішаваў Мікалай Добрахвалаў.

На наступнай Універсіядзе, якая прайшла ў іспанскім Хака, беларусы атрымалі ў напружанай барацьбе два залатыя і адзін сярэбраны медалі. Двойчы ўзнімаліся на вышэйшую прыступку п'едэстала Аляксей Трэгубаў, пераможцы ў лыжных гонках на 15 км, і Сяргей Захаранка, лідзіраваўшы ў двухбор'і. Яшчэ раз вызначыўся першы з іх — на яго рахунку таксама сярэбраны медаль па суме дзвюх гонак.

Паспяхова выступілі нашы землякі і ў Паўднёвай Карэйі. Так, Віталь Навічэнка на дыстанцыі 5000 метраў фінішаваў другім, заваяваўшы "серабро". Такі ж вынік меў у лыжным двухбор'і і Дзяніс Селязнёў. У лыжнай гонцы на 15 км Сяргей Далідовіч атрымаў "серабро". Як і на папярэдніх гульнях, па суме дзвюх гонак (15 і 30 км) на другой прыступцы п'едэстала гонару быў Аляксей Трэгубаў. У эстафеце 4х10 км сумесна з Віктарам Гарлуковічам і Мікалаем Семяняка яны, аб'яднаўшы свае намаганні, занялі другое месца.

У лыжным двухбор'і ў Сяргея Захаранкі была "бронза". Усе яны з'яўляліся студэнтамі Акадэміі фізічнага выхавання і спорту.

Але апошняя Універсіяда ў Попрад-Татры (Славакія) аказалася самай удалай для беларусаў на медалі — два залатыя, два сярэбраныя і тры бронзавыя.

Асаблівы поспех спадарожнічаў Сяргею Далідовічу, які лідзіраваў у гонцы на 30 км. Пераўзышло ўсе спадзяванні і выступленне Сяргея Баброва ў скачках з трампліна, які выйграў ва ўсіх сапернікаў. У лыжным двухбор'і заваяваў сярэбраны медаль Сяргей Захаранка. Эстафетная чацвёрка лыжнікаў у складзе Мікалая Семянякі, Яўгена Амосенкі, Аляксея Трэгубава, Сяргея Далідовіча, як і ў папярэдняй эстафеце, аказалася другой і прыйшла да фінішу следам за пераможцамі. У актыве лідэра каманды Сяргея Далідовіча была яшчэ і бронза на дыстанцыі 15 км. За біятлонную гонку на 12,5 км такую ж узнагароду атрымаў і Аляксандр Сыман. У эстафеце 4х7,5 ён з Русланам Валіуліным, Яўгенам Елістратавым, Дзмітрыем Шыпавым, аб'яднаўшыся, заваявалі "бронзу". Нашы медалісты на гэтых студэнцкіх гульнях Універсіяды прадстаўлялі 5 навучальных устаноў рэспублікі: Гуманітарна-эканамічны недзяржаўны інстытут (цяпер — Міжнародны ГЭІ), Акадэмію фізічнага выхавання і спорту, Віцебскі дзяржаўны універсітэт, Віцебскі педагагічны універсітэт, Магілёўскі дзяржаўны універсітэт імя А.Куляшова. Мяркуецца, што дасягненні папярэдняй Універсіяды (2 + 2 + 3) павінны быць пераўзыдзены. І ёсць надзея, што гэта па сілах. Галоўнае спадзяванне — на біятлон. У эстафетнай чацвёркі ў мужчын і жанчын рэальныя шансы. Абодва саставы, гледзячы па імёнах, падаюць надзею на поспех: Ксенія Зікункова, Людміла Ананька, Ірына Тананайка, Вольга Назарава, Аляксандр Усцінаў, Руслан Валіулін, Аляксандр Сыман, Аляксей Айдараў. Пры гэтым важна зазначыць, што з усяго гэтага складу эстафетных чацвёрак толькі адна Ірына Тананайка — з Магілёўскага дзяржаўнага універсітэта, а астатнія — з Міжнароднага гуманітарна-эканамічнага інстытута (былога ГЭНІ). У асабістым заліку кожны з дзвюх чацвёрак здольны атрымаць перамогу. Але і дзяўчаты і хлопцы вернуцца з чэмпіянату свету, які адбываецца ў Поклюке (у Славеніі) — па гэтаму віду спорту, і колькі ў іх застанецца сіл, цяжка сказаць..

Сяргей Захаранка — самы вядомы універсіядны баец беларускай зборнай. Ён мае ў сваёй калекцыі ўзнагароды ўсіх вартасцей. Будзем спадзявацца, што ён папоўніць іх і цяпер.

Днямі на XX зімовай Універсіядзе, якая праходзіць у польскім мястэчку Закапане, першы сярэбраны медаль у лыжнай гонцы на 10 км класічным стылем напярэдадні прыезду міністра спорту і турызму Яўгена Ворсіна заваяваў студэнт Міжнароднага гуманітарна-эканамічнага інстытута (24-гадовы Мікалай Семяняка, шостае месца ў Яўгена Амосенкі — 32,11.1, у Рамана Віралайнена — 32,15,1 (10-е), Аляксандра Шалака — 33,00,1 (21-е). Крыху горш выступілі Мікалай Шабалоўскі — 47 і Аляксандр Кісель — 49.

Хочацца пажадаць нашым хлопцам і дзяўчатам удачы, добрых вынікаў і перамог. У Сіднеі на Алімпіядзе-2000 нашы спартсмены заваявалі ўзнагароды ў вострай, бескампраміснай барацьбе. Яны заслужана ўвайшлі ў эліту сусветнага спорту. На рахунку беларускай зборнай 3 залатыя, 3 сярэбраныя і 11 бронзавых медалёў. 17 медалёў на Гульнях у Сіднеі мы атрымалі па васьмі відах спорту: лёгкай атлетыцы і кулявой стральбе, акадэмічным веславанні і мастацкай гімнастыцы, цяжкай атлетыцы і грэка-рымскай барацьбе, дзюдо і сучасным пяцібор'і. Па колькасці атрыманых узнагарод наша краіна заваявала 23 месца. Якое месца мы зоймём на XX Універсіядзе і па якіх відах атрымаем узнагароды, мы паведамім нашым чытачам у далейшым. Спадзяёмся, што студэнцкі старт-2001 пройдзе паспяхова. Усе падставы для гэтага ёсць.

Пётр ШУБЯНОК.

P.S. Калі рыхтаваўся нумар да друку, стала вядома, што студэнт Міжнароднага гуманітарна-эканамічнага інстытута Мікалай Семяняка ў такой жа гонцы свабодным ходам зноў заняў другое месца. "Малайчына, Мікалай. Байцоўскі у цябе характар. Выдатна, што ўжо два сярэбраныя медалі на тваім рахунку", — заначыў міністр спорту і турызму Яўген Ворсін, віншуючы асабіста двухразовага сярэбранага прызёра Універсіяды Мікалая Семяняку.

Чым вабіць "Цэрамок"

На працягу васьмі год у дзіцячым садку № 55 "Цэрамок" Магілёва асаблівае значэнне надаецца інавацыйным падыходам па ўмацаванні і захаванні здароўя дзяцей.

Для таго каб дзеці раслі здаровымі і гарманічна развітымі, выдзелены пяць асноўных накірункаў работы. Для рэалізацыі іх многае робіцца па знаёмству з новымі метадычнымі дапаможнікамі, выкарыстанні і вывучэнні асноўных ідэй В.А.Шышкіна, В.Н.Шэбека, доктара педагагічных навук, прафесара Л.Д.Глазырынай, Х.Шульц.

Варта зазначыць, што ў садку паспяхова ажыццяўляюцца асноўныя ідэі Л.Д.Глазырынай — сістэмы парадыгмы непрымусовага фізічнага выхавання. Яны пераклікаюцца з пэўнымі прынцыпамі праграмы "Пралеска" — гуманізацыя, экалагізацыя, прыродазнаўства... І галоўнае правіла — "Не нашкодзь". Укараняюцца элементы методыкі яе па фасцынацыі, сінкрэтычнасці, творчай накіраванасці, па якіх актыўная работа праводзіцца ўжо сёмы год. Асаблівая ўвага ў кіраўніцкай дзейнасці ўдзяляецца асобе дзіцяці. Педагогі ж імкнуцца будаваць сваю работу з выхаванцамі так, каб яна ні на хвіліну не перапынялася. Пры гэтым выхавацелі заахвочваюць і пабуджаюць дзяцей да праяўлення пачуцця духоўнай блізкасці да ўсяго, што іх акружае: выкарыстоўваюцца натуральныя фактары і адпаведныя нетрадыцыйныя метады аздараўлення — самамасаж, гука- і псіхагімнастыка, трэнінг, аздараўленне дрэвамі.

Для гэтай мэты праводзіцца прафілактычная і дыягнастычная работа па выпраўленні парушэнняў асанкі і плоскаступнёвасці, карэкцыі асноўных відаў руху і г.д. У рэалізацыі гэтых накірункаў работы пэўнае значэнне набываюць пытанні аховы і ўмацавання фізічнага і псіхічнага здароўя дзяцей. Дарэчы, над гэтай праблемай магілёўчане працуюць ужо шосты год.

У цэнтры ўвагі — фарміраванне патрэбнасці ў руху, бо рух — гэта жыццё. І сапраўды, рухаючыся, дзіця не толькі авалодвае жыццёва неабходнымі навыкамі, але і пазнае навакольны свет пры дапамозе разнастайных прыёмаў, якія знаходзяцца ў аснове прынцыпу сінкрэтнасці. У параўнанні з мінулым навучальным годам паказчыкі рухальнага развіцця ўзраслі на 11 працэнтаў — значыць гэтая дзейнасць прынесла пэўны плён. Таму метадычная работа з кадрамі накіравана на павышэнне педагагічнага майстэрства па правядзенні арганізаваных традыцыйных і нетрадыцыйных форм работы з выхаванцамі. З улікам шэрагу крытэрыяў: стану здароўя, функцыянальнай трэніраванасці арганізма, полу дзіцяці, ажыццяўляецца комплексны падыход па аздараўленні дашкольнікаў.

На аснове адпаведных даных аб дзецях у кожнай узроставай групе ў пачатку і пры заканчэнні вучэбнага года ажыццяўляецца дыферэнцыяваны падыход па аздараўленні і навучанні кожнага дзіцяці. Па выніках дыягнастычных даследаванняў з іх распрацавана свая сістэма фізкультурна-аздараўленчай работы на вучэбны год, вызначана правядзенне фізічных практыкаванняў з улікам карэкцыі і якасці іх. Прыродныя фактары (сонца, паветра і вада) у значнай ступені садзейнічаюць умацаванню здароўя дзяцей — праводзяцца паветраныя ванны, плаванне ў басейне, прафілактычныя практыкаванні, якія садзейнічаюць выпраўленню асанкі, плоскаступнёвасці і г.д.

Задача, якую ажыццяўляе педкалектыў на аснове прынятай праграмы, — фарміраванне патрэбнасці ў захаванні свайго здароўя, адказнасці за яго, павышэнне ведаў, выхаванне ўпэўненасці ў сваіх сілах. Галоўнымі дэвізамі пры яе выкананні з'яўляюцца "Хачу быць здаровым", "Ведаю, як захаваць здароўе", "Буду здаровым". Уся работа, выходзячы з гэтага, праводзіцца ў трох накірунках: з бацькамі, дзецьмі і педагогамі. Змест вучэбнага плана ўключае ў сябе два ўзроўні прыцягнення дзіцяці да праблемы чалавека і яго здароўя.

Першы — інфармацыйны. Сутнасць яго заключаецца ў тым, што выхавацелька, якая займаецца з дзецьмі, паведамляе ім неабходныя звесткі аб будове чалавечага арганізма, элементарнай гігіене цела і жылля, харчаванні і ладзе жыцця, як правільна займацца справай і адпачываць. Акцэнтуецца ўвага на тэмах, якія маюць сувязь з Сусветам і прыродай, на правілах бяспекі і паводзін чалавека.

У другім апавядаецца аб развіцці самасвядомасці дзіцяці, яго цяжкасцях і прывычках, аб тым, як дапамагчы самому сабе, як сябе пазнаць, як стаць лепшым, як быць здаровым і ўважлівым да сябе, да свайго здароўя і настрою. Паралельна з навучаннем дзяцей вядзецца і работа з педагогамі. Згодна праграмы, прадугледжваецца не толькі пытанні па вывучэнні валеалогіі, але і па аздараўленні. Дзіцячы сад працуе над выкананнем асноўнай задачы — усё для шчасця дзіцяці. Для яе рэалізацыі створаны аптымальныя ўмовы: басейн, фізіятэрапеўтычны кабінет, фізкультурная зала, спартыўныя пляцоўкі. Для актывізацыі рухальнай дзейнасці дзяцей выкарыстоўваюцца розныя формы і метады выхавання. Для забеспячэння кожнага дзіцяці ўсім неабходным калектыў педагогаў вывучае новыя тэхналогіі, праводзіць прапаганду аздараўленча-фізкультурнай работы сярод бацькоў.

Сад працуе ў перспектыве над удасканаленнем работы па ўмацаванні здароўя і развіцці творчых здольнасцей дзяцей і калектыву і прыкладае ўсе намаганні, каб на аснове дыягнастычных даных стварыць дзіцячы сад новага тыпу — санаторны дзіцячы сад.

Пётр ШУБЯНОК.

І сотні "мядзведзікаў"

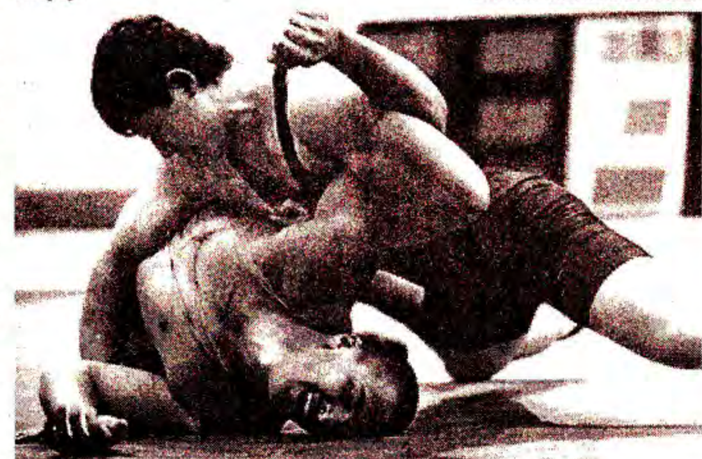
Фінальнымі паядынкамі на трох барцоўскіх дыванах у Мінскім Палацы спорту 11 лютага закончыліся XXXI міжнародны турнір па вольнай барацьбе на прызы А.Мядзведзя і VI турнір-спадарожнік юных барцоў "Медзведзяня".

Асноўны турнір сабраў каля 160 майстраў барацьбы з 14 краін планеты. У турніры-спадарожніку выступалі больш за 240 юных спартсменаў (у тым ліку 40 дзяўчат), узростам не старэй за 16 гадоў, з Расіі, Украіны, рэспублік Прыбалтыкі і Беларусі. Пры гэтым папярэднія паядынкі ўсіх "медзведзянят" і фінальныя сустрэчы дзяўчат праходзілі на дыванах Алімпійскага спарткомплексу, а сустрэчы наймацнейшых чацвёрак юнакоў ва ўсіх вагавых катэгорыях — на дыванах Палаца спорту.

Сярод калектываў гарадоў лепшымі былі мінчане. На наступных месцах "медзведзяняты" Масквы, Клайпеды, Магілёўскай і Гомельскай абласцей. Сярод калектываў школ трэба адзначыць барцоў Рэспубліканскага вучылішча алімпійскага рэзерву, кандыдатаў у майстры спорту старшакласнікаў Валодзю Тарашкевіча (вага да 59 кг), Віталя Давідзеню (66 кг) і Максіма Міхалевіча (100 кг), якіх трэніруе заслужаны трэнер Рэспублікі Беларусь Эдуард Кулеш. Усе яны ў сваіх вагавых катэгорыях заваявалі сярэбраныя ўзнагароды. Большасць прызоў таксама дасталася беларускім "медзведзянятам".

Не падвялі і дарослыя беларускія барцы: у асноўным турніры заваявалі тры вышэйшыя ўзнагароды.

Вільям АСТРЫНСКІ.

Чэмпіёну 17 гадоў

У Мінску закончыўся чэмпіянат вышэйшай лігі Беларусі па шахматах. Чэмпіёнам Беларусі 2001 года стаў студэнт Беларускай спартыўнай акадэміі 17-гадовы майстар спорту Сяргей Азараў, які набраў без паражэнняў 8 ачкоў з 11 магчымых і на паўтара ачка перавыканаў нарматыў міжнароднага майстра.

Медалі чэмпіянату заваявалі міжнародны майстар Ігар Люцко і міжнародны гросмайстар Вячаслаў Дыдышка. Як дэбютант чэмпіянату краіны нядрэнна выступіў (3,5 ачка з 11 магчымых) дзевяцікласнік мінскай сярэдняй школы №180, кандыдат у майстры спорту Андрэй Жыгалка.

Вільям АСТРЫНСКІ.

"Старту" патрэбна дапамога

Шэраг спаборніцтваў па плаванні праведзены Рэспубліканскім цэнтрам фізічнага выхавання і спорту навучэнцаў і студэнтаў Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь сярод юных плыўцоў спартыўных дзіцяча-юнацкіх школ алімпійскага рэзерву і дзіцяча-юнацкіх спартыўных школ. Адбыліся яны з мэтай папулярызацыі плавання сярод дзяцей і падлеткаў. Выяўлены лепшыя перспектыўныя плыўцы, сфарміраваны мацнейшыя каманды для выступлення на першынстве нашай краіны. Па традыцыі апошнія з іх па гэтым відзе спорту і на гэтым жа ўзроўні адбыліся ў Гродне ў СДЮШАР № 5.

Горад над Нёманам гасцінна прыняў 120 юных плыўцоў, якія прыехалі сюды з усіх куткоў нашай рэспублікі. У спаборніцтвах прынялі ўдзел 12 каманд. У выніку трохдзённай барацьбы на блакітных дарожках спартыўнай дзіцяча-юнацкай школы алімпійскага рэзерву № 5 Гродна перамагла дружная каманда СДЮШАР "Старт" з Мінска, на рахунку якой 1108 ачкоў. Ім уступілі навучэнцы СДЮШАР № 5 — гаспадары спаборніцтваў (978 ачкоў). Трэцяе прызавое месца занялі вучні з СДЮШАР № 8 з Віцебска (781 ачко). Спаборніцтвы адбыліся на добрым арганізацыйным узроўні.

У індывідуальным заліку сярод дзяўчат на дыстанцыях 100 метраў вольным стылем, 200 — у комплексным плаванні і 200 метраў на спіне выйграла Таццяна Івашэнь з СДЮШАР № 8 Віцебска. Яе вынік адпаведна — 1.02.56, 2.34.90 і 2.32.90.

Сярод юнакоў на дыстанцыях 50 і 200 метраў вольным стылем перамог навучэнец з СДЮШАР № 5 Гродна Артур Вяроўкін — 26.67 і 2.06.77. Паспяхова выступілі плыўцы з СДЮШАР "Старта" Аляксандр Яцко, Антаніна Семчанка, Кацярына Семяннік, Аляксандр Ярашонак, якія выйшлі пераможцамі спаборніцтваў у сваіх узроставых групах. І ў гэтым непасрэдная заслуга іх трэнераў М.Ю.Закутнёва, Л.В.Мацвеенка, А.В.Перавалава і Е.Е.Малюска.

Хацелася б адзначыць, што чэмпіёнам рэспубліканскіх спаборніцтваў каманда "Старта" становіцца ўжо неаднойчы. У нумары ад 26 кастрычніка "Настаўніцкая газета" апавядала аб тым, што юныя плыўцы з гэтай школы перамаглі таксама на ідэнтычных спаборніцтвах у Гродна, з той толькі розніцай, што ў іх удзельнічала амаль у два разы больш каманд — 22. Больш таго, акрамя навучэнцаў нашай краіны, за права быць першымі змагаліся і юныя плыўцы з Расіі і Польшчы. Але фрунзенцы, як і на гэты раз, першынства не ўступілі нікому. Усё гэта гаворыць аб тым, што такія цудоўныя поспехі юных плыўцоў невыпадковыя. Можна з упэўненасцю адзначыць, што "Старт" — мацнейшых дзіцяча-юнацкіх школ алімпійскага рэзерву рэспублікі па плаванні. І пэўная заслуга ў гэтым, вядома, майстра спорту, кандыдата педагагічных навук, дацэнта, дырэктара СДЮШАР А.В.Буглака. Ён з'яўляецца не толькі ініцыятыўным і дзейным спецыялістам, але і вопытным кіраўніком, умелым арганізатарам. Дзякуючы яго намаганням і мэтанакіраванай дзейнасці, у калектыве добры мікраклімат. Шмат цёплых слоў можна таксама сказаць і ў адрас яго намесніка, майстра спорту В.С.Яськевіч.

Тут склалася пэўная сістэма падрыхтоўкі плыўцоў — ад пачатковай да вышэйшага спартыўнага майстэрства: вучні з 15 школ Фрунзенскага раёна набываюць жыццёва неабходныя навыкі па плаванні і адпаведную фізічную загартоўку ў водным асяроддзі. У гэтым пытанні адпаведную падтрымку калектыву аказвае аддзел адукацыі адміністрацыі Фрунзенскага раёна, які ўзначальвае Г.М.Васіленя. Пры гэтым для трэцякласнікаў арганізавана навучанне па гэтым відзе спорту па 26-гадзіннай праграме.

Але ў рабоце спартыўнай дзіцяча-юнацкай школы алімпійскага рэзерву "Старт" ёсць, на жаль, некаторыя праблемы, нявырашаныя пытанні. Так, напрыклад, спартыўныя класы па плаванні тут створаны, але бясплатнае харчаванне юных плыўцоў не наладжана. Гэта значыць, падтрымаць будучых спартсменаў школа не мае магчымасці. А заняткі плаваннем пры двухразовых трэніроўках у дзень — у вадзе і на сушы — патрабуюць вялікіх энергетычных затрат. А растучаму ж арганізму неабходна ўзнаўляць сілу. Тым больш, што ёсць станоўчыя прыклады арганізацыі харчавання юных плыўцоў у спартыўных класах СДЮШАР № 5 Гродна, СДЮШАР "Хваля" аддзела адукацыі адміністрацыі Ленінскага раёна Мінска, дзе харчуецца па 120 плыўцоў.

Лічу, што ў аддзеле адукацыі адміністрацыі Фрунзенскага раёна сталіцы таксама змогуць знайсці магчымасць аказаць дапамогу па арганізацыі харчавання ў адной змацнейшых школ Рэспублікі Беларусь па плаванні — гэта вельмі неабходна для стварэння пэўнага рэзерву зборных каманд краіны.

Яўген ПАЛЬСКОЙ,
галоўны трэнер Рэспубліканскага цэнтра фізічнага выхавання і спорту Рэспублікі Беларусь.

Віктар ГАРДЗЕЙ

Вялікімі сталі таполі юнацтва

Літаратурна-біяграфічны нарыс

БЕЛЫ тапаліны пух, нібы снежная завея, урываецца ў чэрвеньскі горад: мякка шоргае пад нагамі, шэрымі вусенямі каташкоў плавае ў лужынах, шаўкавістымі валаскамі завісае на голлі і вопратцы, назойліва лезе ў вочы. Таполі, альбо ясакары, у час цвіцення, мабыць, невыпадкова прымушаюць згадаць імя выдатнага беларускага празаіка Івана Якаўлевіча Навуменкі, які напісаў шмат таленавітых кніг, і з прыемнасцю хочацца зазначыць, што вельмі многія з іх прыпалі акурат на дзіўную пару майго пасляваеннага дзяцінства. Хлапечыя гульні і забавы ў нас тады часта перарасталі ў гарачыя баталіі з размахваннем драўлянымі стрэльбамі, шаблямі ці нават самапаламі, а ваўнічы дух, безумоўна, падагравала цікавая, займальная аповесць “Вайна каля Цітавай копанкі”, зачытаная маімі сябрамі-аднагодкамі ў прамым сэнсе да дзірак.

З дзён таго, ужо далёкага, часу на кніжнай паліцы ў радок выстраіліся і многія іншыя кнігі сёння знакамітага пісьменніка — “Семнаццатай вясной”, “Хлопцы-равеснікі”, “Верасы на выжарынах”, “Бульба”, “Таполі юнацтва”, “Замець жаўталісця”. І раней і цяпер названыя творы, ды не толькі гэтыя, прывабліваюць сваёй узнёсла-рамантычнай асновай, багатай лексікай, праўдзівасцю жыццёвых калізій. Маё пасляваеннае пакаленне таксама запомніла маладых па ўзросту франтавікоў, часта пакалечаных не толькі фізічна, але і з глыбокімі душэўнымі ранамі. Іменна ж яны, безвусыя юнакі, якім пашчасціла жывымі вярнуцца з вайны, з'яўляюцца галоўнымі героямі як ранняй, так і значна пазнейшай прозы Івана Навуменкі.

Па-рознаму прыходзілі слынныя пісьменнікі ў літаратуру. Адны — з вайны, другія — ад мірнага плуга і сяўні. Розныя шляхі, неаднолькавыя набыткі. Але ў кожнага з іх быў свой кут, была свая зямля, якая натхняла, развінала крылы для творчага ўзлёту. Звычайна райцэнтр ці непрыкметная палеская вёсачка, дадзеныя лёсам аднаму чалавеку і дзякуючы іменна яго таленту, іншы раз становяцца славутымі на ўсю Беларусь.

Думаючы пра гэтую дзіўную заканамернасць, я заўсёды шкадую, што вандроўніцкія шляхі-дарогі ні разу так і не прывялі мяне ў Васілевічы — адносна невялікі беларускі гарадок, які раскінуўся сярод маляўнічай прыпяцкай прыроды за нейкія пяцьдзесят вёрст на паўднёвы захад ад Рэчыцы. Недзе ж там, у ваколіцах былога палескага мястэчка, расла, ці, можа, і цяпер расце старадаўняя сасна, ужо не аднаму пакаленню чытачоў вядомая па знакамітым рамане Івана Навуменкі. Раман, які, дарэчы, носіць адпаведную назву, якраз і пачынаецца сакавітым, каларытным апісаннем гэтага вечназялёнага дрэва:

“Сасна расце на сухім грудку ля чыгуначнага пераезда. Тут, [illegible] — няма, і сасна відаць здалёк. Купчастая, разгалістая, яна мала падобна да гонкіх сваіх сясцёр дзе-небудзь у бары”.

Вы, канечне, не памыліліся. Гаворка сапраўды ідзе пра выдатны твор беларускай літаратуры — раман “Сасна пры дарозе”. У ім праўдзіва паказана барацьба партызан і падпольшчыкаў супраць нямецка-фашысцкіх захопнікаў, рост нацыянальнай самасвядомасці беларусаў ва ўмовах акупацыі. Раман насычаны актыўным дзеяннем, праўдзівасцю апісанняў, вызначаецца глыбінёй пранікнення ў псіхалогію чалавека, дакладнасцю жыццёвых рэалій. Твор дужа чытэльны, пазбаўлены схематызму, мае стройны, закончаны сюжэт.

Падзеі, апісаныя ў рамане, адбываюцца ў надпрыпяцкім Палессі, дакладней, у непрыкметным мястэчку, яшчэ нават не гарадку, звязаным з вялікім светам толькі бліскучай каляёй жалезных рэек. Героі твора — хлопцы і дзяўчаты, чыя жыццёвая дарога абяцае быць доўгай і роўнай, жывуць напярэдадні незвычайна цяжкіх выпрабаванняў, што выпадуць на іх долю. Пазней гэтае даваеннае пакаленне пісьменнік трапна назаве “страчаным”, а пакуль што моладзь мястэчка рыхтуецца да школьных іспытаў, ходзіць купкамі на вячэрнія юнацкія забавы і пагулянкі. Ніхто не верыць, што набліжаецца вайна, “і ўсё-такі Гітлер напаў...” На сухім грудку каля чыгуначнага пераезда, дзе насупраць будкі абходчыка расце знакамітая сасна, падлеткі цяпер збіраюцца з іншымі клопатамі: нясуць начную варту чыгункі, змаўляюцца, як бы абхітрыць ваенкамат, каб хутчэй трапіць на фронт. Сасна, у камлі захутаная густым чэрвеньскім туманам, шуміць трывожна, зусім не так спакойна, як у мірныя дні.

На вайну між тым ідуць старэйшыя з кампаніі аднадумцаў Іван Лобік і Нупрэй Гіль. Застаўшыся пад акупацыяй, Міця Птах і яго сябры ствараюць падпольную групу з чыста патрыятычных пачуццяў, без якога-небудзь кіраўніцтва зверху. Падлеткі збіраюць зброю на месцах баёў, робяць саматужныя бомбы, арганізоўваюць дробныя дыверсіі. Аднойчы, набраўшы ў разбуранай друкарні шрыфтоў, патрыёты нават выпускаюць адозву да насельніцтва мястэчка. Многія ўчынкі юных падпольшчыкаў — на мяжы з гібеллю, але рахунак ворагу расце з кожным днём. Сваю асабістую адказнасць за лёс роднай зямлі, бадай, вастрэй за іншых адчувае галоўны герой рамана Міця Птах. Яшчэ тады, калі на чыгуначнай станцыі перадавалі паведамленне аб нападзе Гітлера, ён зразумеў: “Пачыналася нешта вялікае, агромністае — яно будзе ісці на яго, Міцевых, вачах, яно — прагне той гераічнай хвалі, якая даўно захліснула яго грудзі”.

Але вось і першыя страты. З фашысцкага палону ўцёк і тайком вярнуўся дахаты фізічна і маральна апустошаны Іван Лобік. Ад галадоўкі “тонкі, як жэрдка”, ён расказваў, што ў яго на вачах загінулі юныя местачкоўцы Нупрэй Гіль і Мікалай Галемба. Барацьба жорсткая і лютая. За першы год нямецкай акупацыі на допытах у катаў пабывалі ледзь не ўсе падпольшчыкі мястэчка. Пры спробе сабраць радыёпрымнік, каб слухаць і распаўсюджваць праўдзівыя зводкі з фронту, фашысты арыштоўваюць Міцю Птаха і Сяргея Амельчанку. Іх выдаў здраднік. У Сяргея знайшлі наган, а гэта азначае верную смерць. Здагадаўшыся, што ў мястэчку дзейнічае падпольная група, Міцю выпускаюць як прынаду для паліцэйскіх шпікаў. Гіне Сяргей, на міне падарваўся Мікола Цыбут. Карнікі расстралялі болей за паўсотню местачкоўцаў, і сярод іх было нямала патрыётаў. А барацьба з фашыстамі разгараецца, бо фронт наблізіўся да Волгі і кубанскіх стэпаў.

Юныя падпольшчыкі, тыя ж Міця Птах, Іван Лобік, Шура Гарнак, людзі адукаваныя, вывучалі эканамічную геаграфію, гісторыю і добра ведаюць: у сучаснай вайне перамагаюць арміі, якія лепш узброены. Аднак хлопцам хочацца незвычайнага, хочацца цуду, што прымусіць ворага адступаць, ім могуць стаць высокі чалавечы дух, любоў, вера, адданасць Радзіме і свайму народу. Нездарма апошнім часам ім згадваецца “Вайна і мір” Льва Талстога, дзе гаворка ідзе менавіта пра дух, які, узвышаючы, робіць цуды. Раптам пасталелыя юнакі і дзяўчаты разумеюць: лепш памерці, чым жыць у няволі. Не адзін раз у вячэрнім змроку, калі ў грубцы ўжо дагараюць дровы, ступіўшы на шлях барацьбы з захопнікамі, яны ўжо [illegible] застацца убаку ад крывавых падзей носіць у сабе бацька Міці, заслужаны, працавіты абходчык Сцяпан Птах. Баючыся за сваіх дзяцей, ён не лезе ў барацьбу, жыве асабняком і нават у разгар ліхалецця пачынае будаваць новую хату з бярвення, якое прыдбаў яшчэ да вайны. Бацька забірае ў сына патроны, выкідвае гранаты і абяцае адлупцаваць дзягай, каб той кінуў небяспечны занятак. Зноў жа Сцяпану Птаху застацца нейтральным не ўдаецца. Калі аднаго дня ён ішоў уздоўж чыгуначнага палатна, аглядаючы рэйкі, абходчыка паклікалі з адхону партызаны — падрыўнікі. Сцяпан Птах разумее: скончылася яго “мірная” адседка — інакш канец ці ад нямецкай, ці ад партызанскай кулі. У падрыўнікоў, якія на насыпе развінчваюць рэйкі, штосьці не ладзіцца, і вопытны абходчык дрыжачымі рукамі бярэ гаечны ключ. Здалёк чуецца гул цягніка. Будзе крушэнне, і яно ў рамане перш за ўсё азначае блізкае крушэнне “тысячагадовага” фашысцкага рэйху.

Выдатным сімвалам чалавечай непакоры стаў таксама вобраз “зялёнай, паважна-спакойнай” сасны каля знаёмага ўжо чыгуначнага пераезда. Дрэва не адзін раз хацелі спілаваць: спачатку бацька Міці Птаха, потым немцы, якія ахоўваюць чыгунку. Але, насуперак усяму, сасна ацалела, шуміць на холадзе і слаце магутнай кронай. Пісьменнік у канцы твора вельмі дарэчы згадвае другую, Лермантаўскую, сасну: “Не севере диком стоит одиноко...” У чым сэнс гэтага верша? Пытанне зададзена, але ёсць і адказ: сасна на пераездзе сваёй незвычайнай стойкасцю напамінае, што і чалавек павінен усё адолець — адолець і застацца жыць.

Ваенная творчасць празаіка, трэба сказаць, заўсёды мела вялікую чытацкую аўдыторыю, бо пасля “Сасны пры дарозе” Іван Навуменка напісаў яшчэ два не менш выдатныя раманы на гэтую ж тэму — “Вецер у соснах” і “Сорак трэці”. Яны адразу выклікалі цікавасць не толькі ў Беларусі, але і далёка за яе межамі. Паводле справядлівай ацэнкі крытыкаў і літаратуразнаўцаў, уся трылогія пісьменніка, дзякуючы перакацанасці і праўдзівасці мастацкіх вобразаў, стала сапраўдным летапісам жыцця палешукоў у гады вайны, заняла сваё адметнае месца ў беларускай ваенна-патрыятычнай прозе.

За дзесяцігоддзе напружанай працы, нягледзячы на відавочную маштабнасць задумы, цыкл раманаў аб падпольнай і партызанскай барацьбе быў завершаны паспяхова, і на гэтую падзею крытык і літаратуразнавец Уладзімір Гніламёдаў у артыкуле “Шырокі фронт пошукаў” адгукнуўся так: “Лепшыя старонкі ў рамане “Сорак трэці” І.Навуменкі, у прыватнасці, поспех усёй лініі, звязанай з вобразам Лубана, абумоўлены тым, што пісьменнік імкнуўся як мага паўней і шматгранней намаляваць характары герояў, паказаць вельмі складаныя ўмовы, у якіх яны дзейнічаюць. Гэтаму садзейнічаюць і смеласць паваротаў у лёсах герояў, і імкненне зазірнуць у інтэлектуальныя, псіхалагічныя, маральныя глыбіні. Міця Птах са сваімі таварышамі-падпольшчыкамі паказаны ва ўсёй сваёй духоўнай цэласнасці, высакароднасці”.

Поспеху ваеннай трылогіі Івана Навуменкі, безумоўна, паспрыяў яго ўласны падпольшчыцкі, партызанскі і франтавы вопыт. Вядома, што ў гады ліхалецця будучы пісьменнік удзельнічаў у камсамольскім падполлі, быў лясным салдатам, нават вызваляў родныя Васілевічы ад нямецкіх акупантаў. Адважна ваяваў і на фронце, аб чым сведчаць ордэн Чырвонай Зоркі і медалі. Усё гэта, зразумела, наклала свой адбітак на творчасць празаіка, якога надоўга, мабыць, на дзесяцігоддзі, захапіла ваенная тэма. Пасля знакамітай трылогіі Іван Навуменка, дарэчы, напісаў яшчэ і раман “Смутак белых начэй”, прысвечаны духоўнаму пасталенню моладзі на фронце. Пра пасляваеннае студэнцкае жыццё былых воінаў і партызан, пра іх цягу да ведаў расказвае аповесць “Інтэрнат на Нямізе”, водгулле вайны выразна чуецца і ў такіх выдатных апавяданнях пісьменніка, як “Мульменкаў сад”, “Кацюша”, “Грыбная пара”.

Справядліва кажуць: каб зразумець творцу, трэба пазнаць яго радзіму. Для Івана Якаўлевіча гэтая радзіма — усё прыпяцкае Палессе. Прыгожы, маляўнічы край ён прайшоў уздоўж і ўпоперак яшчэ тады, калі пасля дэмабілізацыі пяць гадоў працаваў карэспандэнтам мазырскай абласной газеты [illegible] менна жыве любоў да блізкіх і дарагіх з маленства мясцін. Тут, у ваколіцах Васілевіч, жылі, змагаліся, кахалі Міця Птах, Сяргей Амельчанка і многія іншыя героі таленавітых кніг пісьменніка. І ён не забывае сваю малую радзіму, усё жыццё чэрпаючы там творчы настрой і натхненне. Пра тое сведчаць, прынамсі, аповесці “Апошняя восень”, “Развітанне ў Кавальцах” і асабліва творы апошняга часу, з так званага юнацкага цыкла.

Гэтаму, самаму свежаму па часе, празаічнаму цыклу Івана Навуменкі пачатак далі сёння ўжо таксама шырока вядомыя аповесці “Дзяцінства”, “Падлетак”, “Юнацтва”. Не так даўно трылогія, напісаная, як бачна, па традыцыйна-класічнаму тыпу, асобным выданнем выйшла ў папулярнай серыі “Школьная бібліятэка”. На апошнюю старонку вокладкі вельмі дарэчы вынесены словы крытыка Уладзіміра Юрэвіча пра тое, што ўсе шчымлівыя ўражанні сваёй далёкай маладосці пісьменнік трымае ў памяці: “Сустрэчы і ростані, радасці і нягоды, узлёт юначай мары і суровую рэальнасць побыту”. Галоўны герой твораў Васіль Войцік з самага ранняга ўзросту ідзе па жыцці апантаным, прагным да навукі рамантыкам, глядзіць на блізкі і далёкі свет шчырымі, наіўнымі вачыма. Але вакольны неразгаданы свет пакрысе зацягвае падлетка ў сваё сілавое поле, рыхтуе жорсткія, якія толькі ёсць, выпрабаванні і нягоды. Сталенне юнака супала з прымусовай калектывізацыяй у надпрыпяцкіх вёсках, раскулачваннем, закрыццём цэркваў.

(Заканчэнне ў наступным нумары).

Прэзентацыя кнігі

Беларусы свету: хто ёсць хто

Адной з візітовак любой цывілізаванай краіны свету з'яўляецца энцыклапедычны даведнік “Хто ёсць хто” (“Who is who”). Ён утрымлівае інфармацыю пра людзей, якія сваімі поспехамі ў прафесійнай, грамадскай ці нейкай іншай дзейнасці зрабілі ўклад у развіццё краіны. З 1999 года такія энцыклапедыі мае ўжо і Беларусь. Гэта выпускі “Спорт” і “Людзі справы” (раздзелы “Ветэраны вайны і працы”, “Дзелавы свет”, “Культура і мастацтва”, “Ахова здароўя”, “Адукацыя”, “Навука”), падрыхтаваныя і выдадзеныя недзяржаўным выдавецтвам “Энцыклапедыкс”. А зусім нядаўна ў гэтым жа выдавецтве пабачыла свет кніга, аналагаў якой няма бадай што ва ўсёй Еўропе.

Энцыклапедычны даведнік “Хто ёсць хто сярод беларусаў свету” унікальны ўжо па сваёй задуме. Сабраць пад адной вокладкай дзеячаў беларускай дыяспары (як вядома, за межамі рэспублікі пражывае каля чвэрці беларусаў, ці больш за 3 мільёны), а таксама ўраджэнцаў Беларусі (рускія, палякі, літоўцы, габрэі, татары і інш.) пачынаючы з часоў Вялікага княства Літоўскага аж да сённяшняга дня — значыць прарабіць тытанічную працу. Такое пад сілу вялікаму творчаму калектыву, забяспечанаму найноўшымі сродкамі пошуку інфармацыі. Паколькі значная частка працы, на жаль, праводзілася фактычна на грамадскіх пачатках і ў досыць няпростых умовах, стваральнікі энцыклапедыі — а гэта супрацоўнікі Нацыянальнага навукова-асветнага цэнтра імя Ф.Скарыны — вырашылі падзяліць яе на дзве часткі: памежныя краіны (уключаючы новыя дзяржавы, якія ўтварыліся на тэрыторыі былога Савецкага Саюза) і далёкае замежжа. Вось якраз прэзентацыя першай часткі даведніка — “Беларусы і ўраджэнцы Беларусі ў памежных краінах” — і адбылася днямі ў Скарынаўскім цэнтры.

Нягледзячы на тэрытарыяльную абмежаванасць уключанага матэрыялу, энцыклапедыя ўражвае багаццем звестак, фактаў і персаналій. Прыкладна трэць кнігі складаюць агульныя артыкулы пра беларускую дыяспару ў памежных краінах, а таксама звесткі пра арганізацыі, падзеі, перыядычныя выданні і зборнікі нашых суайчыннікаў. Уся астатняя плошча адведзена пад біяграфіі дзеячаў дыяспары і ўраджэнцаў Беларусі — усіх каля 500. Ужо сёння, па словах старшыні рэдакцыйнай калегіі выдання доктара філалагічных навук Адама Мальдзіса, да гэтай лічбы можна дадаць 5-6 сот персаналіяў, бо рэдакцыйная праца над даведнікам фактычна спынілася ў 1998 годзе, а банк дадзеных папаўняецца пастаянна. Зрэшты, на тытульным лісце кнігі так і пазначана: “Выданне першае, разлічанае на дапаўненні”.

Гартаючы гэтае выданне, учытваючыся ў імёны і біяграфіі людзей, трапляеш ва ўладу вельмі каштоўнага, але, на жаль, мала культываванага беларусамі пачуцця — пачуцця “сям'і адзінай”, роднасці, зямляцтва. Яно падступае спакваля, неяк зусім незаўважна. Так, мы — разумныя (наша зямля дала свету трох лаўрэатаў Нобелеўскай прэміі), мы — таленавітыя (В.Бялыніцкі-Біруля, Ф.Рушчыц, Ч.Немэн, Л.Віралайнен і інш.), мы — смелыя і адважныя (Л.Маневіч, П.Клімук, У.Кавалёнак і інш.). Але, аказваецца, мы аб'яднаны яшчэ нейкай сакральнай сувяззю, нейкім агульным генам. Распазнаць яго ў сабе, вылушчыць нам, беларусам, вельмі цяжка. Занадта шмат над ім усялякага друзу, шлаку, што напластаваліся цягам шматпакутнай гісторыі. Расчысціць завалы гістарычнай памяці, абудзіць нацыянальную самасвядомасць якраз і мае на мэце гэтая унікальная кніга.

— Мы стваралі энцыклапедыю для таго, — адзначыў Адам Восіпавіч падчас прэзентацыі, — каб дапамагчы беларусам пераадолець сваю застарэлую хваробу — комплекс непаўнацэннасці. Калі мы будзем мець кнігі, якія засведчаць велізарны ўклад беларусаў у сусветную цывілізацыю, мы станем больш паважаць саміх сябе, сваю гісторыю, культуру, мову. Тым самым будзе разбураны стэрэатып ва ўспрыняцці нас еўрапейскай супольнасцю. Цяпер можна пачуць: “габрэйская цывілізацыя”, “прыбалтыйская цывілізацыя”, нават “сібірская цывілізацыя”. Але ніхто не гаворыць “беларуская цывілізацыя”. Нам як бы адмоўлена мець свой унікальны гістарычны лёс, бо мы яшчэ не дараслі да ўсведамлення ўласнай самакаштоўнасці...

А сапраўды, дзеля чаго мы, беларусы, жывём на сваёй зямлі? Што меў на ўвазе Творца, калі ў той матэрыял, з якога рабіў людзей, дадаў нешта такое, каб атрымаліся цярплівыя, гнуткія і памяркоўныя беларусы? Напэўна ж ён не планаваў вынікам сваіх намаганняў адно толькі касмічны пыл... Калі меркаваць па гэтым энцыклапедычным даведніку, Беларусі вельмі часта даводзілася аддаваць, дарыць, раздаваць. Можа, папраўдзе нам у гісторыі наканавана роля краіны-донара? Ёсць жа ў свеце дзяржавы, якія экспартуюць сваё эканамічнае багацце. Мы ж аддаём свой інтэлект, духоўны набытак...

Такія вось думкі прыходзяць, калі чытаеш гэтую кнігу. Натуральна, адказаў на пастаўленыя пытанні ў ёй няма. Энцыклапедычны жанр ацэнак і філасофскіх разваг не прадугледжвае. Ёсць толькі факты, імёны, біяграфіі.

Скажу прама. Абсалютная большасць нашага настаўніцтва даведнік наўрад ці пагартае, не кажучы ўжо пра тое, каб купіць яго. Тыраж кнігі — усяго 1 тыс. экзэмпляраў, і значная яго частка пойдзе за межы рэспублікі. Але самае галоўнае — высокі кошт: 15 тыс. рублёў. Звязана гэта з тым, што для выдання такой каштоўнай для Беларусі кнігі стваральнікі вымушаны былі звярнуцца ў прыватнае выдавецтва. Дырэктар “Энцыклапедыкса” Ігар Чакалаў, каб рэалізаваць праект выдання кнігі, рызыкнуў узяць пазыку. А даўгі, як вядома, трэба вяртаць, ды яшчэ з працэнтамі. Таму такі высокі сабекошт даведніка.

Што ж, у нас вельмі часта радасць “са слязамі на вачах”. І сумнае ў гэтай падзеі не тое, што кніга дарагая. У рэшце рэшт яна выйшла, і каму патрэбна, той яе набудзе. Сумна ад таго, што стварэнне 2-й часткі даведніка — “Беларусы і ўраджэнцы Беларусі ў далёкім замежжы” — пад пытаннем. Сродкі на гэтую працу не выдзелены. Ды й матэрыяльнае становішча Скарынаўскага цэнтра даволі складанае. Прэзентацыя даведніка, напрыклад, адбывалася пры свечках, бо электраэнергію за няплату тут адключылі... І гэта ва ўстанове, якая па сутнасці выконвае функцыі інстытута краіны! Такія структуры (імі апякуецца дзяржава) ёсць практычна ва ўсіх цывілізаваных краінах. У Балгарыі гэта Цэнтр Кірылы і Мяфодзія, маленькай Славакіі — Маціца Славацкая (заснавана аж у 1863 годзе!), у Польшчы — Апалонія. Па словах А.Мальдзіса, у Латвіі, якая таксама пераадольвае свой комплекс непаўнацэннасці, бо да нядаўняга часу латышы складалі менш за палову жыхароў краіны, нават створаны інстытут нацыі. І цяперашні прэзідэнт краіны раней была яго дырэктарам...

Каб не заканчваць на мінорнай ноце, на ўсякі выпадак паведамляю, што набыць энцыклапедычны даведнік “Хто ёсць хто сярод беларусаў свету” ці хаця б пагартаць яго можна толькі ў магазіне “Акадэмкніга” ў Мінску ці непасрэдна ў офісе выдавецтва “Энцыклапедыкс”, які месціцца ў Доме афіцэраў.

Тамара КАРОТКАЯ.

Па краінах і кантынентах

Якія яны, немцы?

Што немцы вялікія педанты — гэта мы ведаем. Але немцы яшчэ і вялікія эканамісты. У іх нічога нідзе не прападае. Кожная капейка, дакладней, пфеніг, у іх на ўліку.

У кожнай сям'і ёсць гросбух — вялікая такая кніга, у якой фіксуюцца ўсе грашовыя траты з дакладнасцю да аднаго пфеніга. У вольны час яе праглядае муж, глава сям'і, і робіць пэўныя вывады.

Жонка без яго дазволу не мае права зрабіць ніводнай пакупкі.

У магазіне пры разліку за тавар абавязкова трэба браць рэшту, якой бы маленькай яна ні была, інакш можаце набыць славу гайдамахі, які не шануе сваіх грошай.

Слабасць немцаў да грошай праяўляецца і ў тым, як яны ходзяць адзін да аднаго ў госці. У іх нічога не робіцца за так. За ўсё трэба плаціць. Нават калі бацька прыйшоў да сына ў госці, на развітанне ён павінен спытаць, колькі на яго затрачана, і пакінуць адпаведную суму.

Цікава, што немцы ніколі не просяць пазычаць грошы, нават калі ў гэтым ёсць патрэба. Але гэта зусім не азначае, што яны цураюцца ўзаемадапамогі. У размове з субяседнікам немец павядзе гаворку такім чынам, што суразмоўца сам прапануе яму неабходную суму.

Немцы выхаваны так, што ніхто з іх не возьме чужую рэч, дзе б яна ні знаходзілася — пасярод вуліцы ці ў чыстым полі. Гавораць, што ў далёкія часы ў іх існаваў суровы закон — за крадзеж адсякаць руку.

Немцы — вельмі гаспадарлівы народ. У іх асаблівае стаўленне да лесу. У нямецкім лесе не ўбачыш карову ці аўтамабіль. Выган скаціны і ўезд аўтамабіляў у лес забаронены. Ляснік заўсёды ведае, колькі людзей у лесе. Без згоды лесніка ў ягады, грыбы ці проста турыстам у лес не пойдзеш. Начаваць у нямецкім лесе нельга.

У Германіі існуе абавязковае для ўсіх правіла: адыходзячы, пакінь лес такім, якім ты ўбачыў яго. Паляўнічыя ў Германіі плоцяць узаконены штраф, калі звяры сапсавалі чый-небудзь ураджай на палях. У адваротным выпадку сяляне даўно б знішчылі кабаноў і аленяў, як вынішчылі некалі шкодзіўшых гаспадарцы ваўкоў. Непадалёк ад Дрэздэна ёсць помнік апошняму ваўку. Апошні мядзведзь на тутэйшай зямлі забіты ў 1769 годзе.

Лясы ў Германіі такія чыстыя і дагледжаныя, нібы паркі. Тут ніколі не сустрэнеш буралому, паваленых гніючых дрэваў, сукоў, якія валяюцца на зямлі, усё падабрана і выкарыстана.

Да лесу тут ставяцца як да найвялікшага дару божага, бо лес — гэта захавальнік вільгаці, творца кіслароду, будаўнічы матэрыял і месца самага разнастайнага жыцця жывых папуляцый — птушак, звяроў, грызуноў, насякомых. Гібель многіх цывілізацый на зямным шары гісторыкі звязваюць з вынішчэннем лесу.

Паказчыкам культуры нацыі з'яўляецца стаўленне да дарог. Дык вось, усе дарогі ў Германіі заасфальтаваны і паабапал іх пасаджаны фруктовыя дрэвы. А ў гарадах ёсць спецыяльныя дарожкі для веласіпедыстаў.

Немцы — вельмі рэлігійны народ. У іх мноства храмаў. Ёсць нават праваслаўныя. 90 працэнтаў немцаў прыхільныя да рэлігіі.

Самым вялікім рэлігійным святам у іх лічыцца Ражаство Хрыстова (Каляды). Да свята яны купляюць розныя падарункі. Да прыкладу, бацька — сыну, жонка — мужу і г.д. Іх стараюцца захаваць у тайне да моманту ўручэння, каб прыемна здзівіць таго, каму яны прызначаны.

Аднак гэта зусім не азначае, што яны пазбаўлены свецкіх забаў. У іх нават ёсць свята мужчын, якое вызначаецца ўсімі пікантнымі асаблівасцямі ўзаемін двух палоў. Адзначаецца яно вясной. Збіраецца кампанія 15 — 20 па-святочнаму апранутых мужчын, якія ў фрывольным настроі, з партрэтамі красунь у касцюмах Адама і Евы адпраўляюцца ў мясціны, дзе іх ніхто не ведае, і весяляцца там, як ім заманецца.

Увогуле немцы вельмі простыя ў норавах. Калі наша моладзь пачала ашарашваць прахожых сваімі публічнымі пацалункамі толькі цяпер, то ў немцаў гэтая з'ява ўсталявалася на некалькі дзесяцігоддзяў раней. Там маладыя людзі ўжо здаўна цалаваліся і прыціскаліся, не звяртаючы ні на кога ўвагі. Этычна гэта ці не — іншая справа. Адно вядома: Германія адна з самых праблематычных дзяржаў па дзетанараджальнасці. Там вельмі многа бяздзетных сем'яў. Сем'і ў іх нешматлікія, таму што дзеці дастаўляюць ім многа клопатаў. Яны аддаюць сваіх дзяцей у раннім узросце на выхаванне ў спецыяльныя, прызначаныя для гэтага ўстановы.

Шлюб у немцаў, у сваёй большасці, бывае не па каханні, а па разліку. У друку можна сустрэць прыкладна такія аб'явы:

“Дзве дзяўчыны прыемнай знешнасці шукаюць прыгожых хлопцаў, каб правесці з імі свой адпачынак на поўным забеспячэнні дзяўчат, а ўсё астатняе патрабуецца ад хлопцаў”.

Яшчэ да шлюбу аб'яўляюцца заручыны. Хлопец з дзяўчынай жывуць разам як муж з жонкай. Калі ж яны не пажэняцца, віноўнік ці віноўніца разрыву павінны кампенсаваць грашовыя расходы за сумесны перыяд жыцця.

Немцы, асабліва дзяўчаты, з густам апранаюцца, хоць і з недарагіх тканін. Яны ўмеюць падабраць такі прывабны фасон, што мужчынам карціць іх распрануць. А вось юнакоў можна ўбачыць элегантна апранутымі да пояса, але ў пацёртых, зашмальцаваных скураных шортах, якім, мабыць, за сто гадоў. Але не будзем спяшацца асуджаць іх за гэта. Такія шорты для іх — фамільная гордасць. Яны дастаюцца ў спадчыну ад дзеда, прадзеда ці прапрадзеда, юнакі і самі не супраць пакінуць іх у спадчыну сваім будучым нашчадкам.

Немцы любяць усмак паесці. Колькі б ні паклаў госцю яды — талерка заўсёды застанецца пустой. Асабліва падабаюцца ім каўбасы. Баварскія, напрыклад. У Дрэздэне карыстаюцца папулярнасцю сасіскі. На вуліцах горада заўсёды можна купіць гарачыя сасіскі з гарчыцай і булачкай, якія падаюцца на кардонным сподачку аднаразовага карыстання.

Немцы строга захоўваюць рэжым харчавання і ўвогуле цвёрда вытрымліваюць распарадак дня. Працу пачынаюць і заканчваюць ва ўстаноўлены час. Ежу таксама прымаюць у адпаведнасці з рэжымам дня. Пачуўшы сігнал на абед, яны ў той жа момант кідаюць работу і прымаюцца за яду. Таму на вуліцах часта можна бачыць, як чалавек, едучы ў трамваі, на аўтобусе ці ровары, ласуецца смачным бутэрбродам.

Яшчэ немцы вядомы як вельмі вялікія аматары піва. Піва для іх — гэта своеасаблівы рытуал. За куфлем гэтага прыемнага гаркаватага напою немец можа бавіць тры-чатыры гадзіны запар і здзіўляцца, як гэта ён стаў пустым.

Немцы вельмі адказна ставяцца да выхавання сваіх дзяцей. На гэты конт у іх моцна развіта грамадская думка, якой яны безагаворачна прытрымліваюцца. І калі хтосьці з чужых пакарае дзіця за здзейснены ім праступак, бацькі будуць толькі ўдзячны таму чалавеку.

У немцаў існуе цікавы закон, згодна якому бяруць штраф за спалох. І ўвогуле Феміда Германіі праяўляе цуды скрупулёзнасці. Ну, напрыклад, веласіпедыст наскочыў на пешахода. Віноўнік здарэння павінен выплаціць пэўную суму пацярпеламу за пашкоджанне касцюма, яго рамонт і хімчыстку, а таксама за патрачаны на гэту справу час пацярпелага. Ну і акрамя ўсяго пералічанага, канечне ж, штраф... за спалох.

Не лішнім будзе нагадаць, што кожная нямецкая сям'я забяспечана добраўпарадкаванай кватэрай з усёй неабходнай мэбліроўкай.

Спяць немцы ў піжамах ці начных кашулях. Калі немец не спіць у піжаме, то ён вельмі бедны ці не нямецкага паходжання.

Кухня абстаўлена так, каб аблегчыць працу гаспадыні да мінімуму.

Немцы вельмі любяць бываць у заапарку. Заапарк для іх важней тэатра і стадыёна, важней музея і рэстарана. Лепшы заапарк свету знаходзіцца ў Берліне.

Немцы вельмі ганарацца сваёй айчынай і хваравіта ставяцца да знявагі сваёй нацыянальнай гордасці, у якой бы форме яна ні праяўлялася, і дбайна берагуць свой нацыянальны імідж.

Асобнае месца сярод германскіх традыцый займаюць дні з 14 па 17 чэрвеня ўключна. Гэта так званыя Дні ікса. Што гэта такое, у двух словах сказаць цяжка. Але мне як былому салдату групы савецкіх войск у Германіі вядома, што на гэты перыяд у нашых вайсковых часцях заўсёды аб'яўлялася павышаная боегатоўнасць. Дні ікса, як мне ўяўляецца, гэта волевыяўленне нацыянальнага духу, якое можа набываць самыя непрадказальныя формы.

Нямецкі народ вельмі таленавіты. Гэта народ вялікай культурнай спадчыны. Няма ніводнай галіны ведаў, дзе б не было нямецкага прадстаўніка з сусветным імем.

Тэкст падрыхтаваў Пятрусь ЮДО.

НА ЗДЫМКУ: танцавальны ансамбль ля ратушы ў Кёльне.

Выставы

А ў сэрцы вясна

На ўскраіне Мінска, дзе невялічкая рачулка Лошыца зліваецца са Свіслаччу, красуе маляўнічае Лошыцкае “царства”. Той куток нікога не пакіне абыякавым. А якая знаходка для мастакоў! Асабіста мне ён дарагі яшчэ і тым, што побач з ім прайшло маё дзяцінства. Там вельмі прыгожа.

Якой нечаканасцю было для мяне ўбачыць пейзажы знаёмых мясцін, калі я наведаў выставу Заслужанага дзеяча мастацтваў Рэспублікі Беларусь мастака Мікалая Сцяпанавіча Кірылава.

У чым усё ж такі сакрэт зачаравання яго пейзажаў? Якую вылучаюць яны энергію? Тую, што аддае прырода, або тую, што ўкладвае ў іх мастак сэрцам і фарбамі? Адказ я паспрабаваў адшукаць у простых, але па-свойму прывабных работах Мікалая Сцяпанавіча.

Адчуваецца, што тэмы абуджэння і развітання прыроды з'яўляюцца любімымі ў мастака. Шэраг карцін напоўнены ціхім сумам: “Дрэвы па-над вадой” (1999г.), “Чыжоўскае вадасховішча” (1992 г.), “Па-над ракой” (1999 г.), “Паркавая алея” (2000 г.). Аўтар імкнецца данесці адчуванне пачатку восені. Быццам гаворыць, што ўсё пачынаецца непрыкметна. Усё вакол цудоўна, але мастак умее перадаць, што нешта змянілася.

І ўсё ж тэма вясны ў Мікалая Сцяпанавіча гучыць грамчэй, званчэй. Яе надыход у Лошыцы адчуваецца рана. Дрэвы сустракаюць вясну на сваіх таямнічых законах. На акварэлі, якая так і называецца — “Вясна ў Лошыцы” (1985 г.), мастак адлюстраваў настрой таго сонечнага дня і, як лёгка яго адчуць, калі ўглядзецца, пачуць свежы пах вясновага паветра.

Калі мастак змог перадаць настрой, ці не ў тым галоўнае? Я думаю, у тым. Мікалай Сцяпанавіч не імкнецца адшукаць нейкія новыя з'явы. Ён малюе звычайнае. Тое, што іншы нават і не заўважыць. Але мастак пакідае магчымасць азірнуцца, задумацца, зазірнуць у глыбіню душы, каб асэнсаваць, па-восеньску падвесці вынікі пражытых гадоў, уздыхнуць свабодна і адкрыць сэрцы насустрач вясне.

**Сяргей ЗАБАРОНЬКА,
студэнт факультэта журналістыкі БДУ.**

Упраўленне адукацыі Мінгарвыканкама выказвае спачуванне дырэктару Мінскага педагагічнага каледжа № 2 імя М.Танка Палешчуку Мікалаю Мікалаевічу ў сувязі з напаткаўшым яго горам — смерцю МАЦІ.

Рэдакцыя часопіса “Пралеска” (Дашкольнае выхаванне) выказвае глыбокае спачуванне дырэктару Мінскага педагагічнага каледжа № 2 імя Максіма Танка Палешчуку Мікалаю Мікалаевічу ў сувязі з напаткаўшым яго вялікім горам — смерцю МАЦІ.

Цікаўным

Як распазнаць характар каханай

Характар жанчыны можна распазнаць па губной памадзе, якой яна карысталася.

Верх памады завостраны, як алавак. Гэта гаворыць пра тое, што яе гаспадыня фанабэрыстая, не зусім лічыцца з думкамі іншых. Яна нялёгка сыходзіцца з людзьмі, але лічыць сябе ідэальнай жонкай.

Бывае, што верх памады раўнамерна сточаны, закруглены — уладальніца ўмее за сябе пастаяць, не любіць бязладдзя, працавітая і акуратная, але не вызначаецца пачуццём гумару: вашага жарту можа не зразумець.

Слупок памады сцёрты наўскасяк. Перад вамі вялікая фантазёрка. Прадпрымальная, але не заўсёды практычная.

Калі верх памады зрэзаны гарызантальна — значыць, яна аптымістка: жыццярадасная, прамалінейная, да жыццёвых дробязяў не чулівая. Не крыўдуйце, калі часам выказвае “праўду-матку” ў вочы.

Памада з незатупленым верхам — перад вамі практычная, сур'ёзная жанчына, якая не разменьваецца па дробязях.

Бясформенная вярхушка памады гаворыць пра неўраўнаважанасць уладальніцы. Магчыма, яна чалавек недаверлівы, які хавае сваю няўпэўненасць пад маскай энергічнасці і самаўпэўненасці. Любая дробязь яе злуе.

І нарэшце, памада счасана тупым конусам. Вам пашанцавала — ваша сяброўка валодае спакойным характарам і задаволена лёсам.

Ну а калі каханая не фарбуе вусны — суцяшайцеся тым, што жаночая душа заўсёды загадкавая і недаступная!

Падрыхтавала Аліна ЯНКОЎСКАЯ.

Галоўны рэдактар Алег КУЛІЦКІ

ЗАСНАВАЛЬНІК — МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
Рэгістрацыйны нумар 370.
ДЗЯРЖАЎНАЕ ПРАДПРЫЕМСТВА “ДОМ ПРЭСЫ”. 22 00 13, МІНСК, вул. Б.ХМЯЛЬНІЦКАГА, 10-а

НАШ АДРАС:
220034, МІНСК, ВУЛІЦА ЗАХАРАВА, 42.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 36-91-42; першага намесніка галоўнага рэдактара — 36-53-22; намесніка галоўнага рэдактара-адказнага сакратара — 36-40-63; аддзелаў: школ - 36-43-62, праблем выхавання - 36-43-71, 36-90-63; інфармацыі - 36-41-55; ВНУ і тэхнікумаў - 36-44-25; прафтэхадукацыі, пісьмаў і сацыяльных праблем - 36-44-25; культуры - 36-41-55.

Аўтары дапісаў у рэдакцыю паведамляюць сваё прозвішча, поўнасцю імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дату выдачы, кім выдадзены пашпарт), асноўнае месца работы, зваротны адрас, нясуць адказнасць за дакладнасць фактаў і іншай інфармацыі.

Пісьмы, рукапісы, фотаздымкі і малюнкі не рэцэнзуюцца і не вяртаюцца.

Аб'явы могуць друкавацца не толькі на дзяржаўнай, але і на замежных мовах.

Меркаванне аўтараў публікацый не абавязкова адлюстроўвае пункт гледжання рэдакцыі.

Адказны дзяжурны Святлана БЕНЬ.

Друкарня выдавецтва “Беларускі Дом друку”, 220041, Мінск, праспект Ф.Скарыны, 79.
Аб'ём — два друкаваныя аркушы. Спосаб друку — афсетны. Фармат А2. Індэкс 63867.
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 Замова №912
П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Падпісана да друку 14.2.2001 г. у 18.10
Наклад 30.000 паасобнікаў.